

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİNDEN
FAYDALANDIRILAN AİLELERİN ÇOCUK İSTİSMARI
VE İHMALİ KONUSUNDA FARKINDALIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selin MERAĞI

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİNDEN
FAYDALANDIRILAN AİLELERİN ÇOCUK İSTİSMARI
VE İHMALİ KONUSUNDA FARKINDALIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selin MERAĞI

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI
PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhmali
Konusunda Farıncılık Düzeylerinin İncelenmesi

Selin MERAİKİ

Yüksek Lisans Tezi
19 Haziran 2019

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nurdan DUMAN

Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR

Doç. Dr. Hicran ÇETİN GÜNDÜZ

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Ender ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

19/06/2019

Selin MERAKI

TEŞEKKÜR

Araştırma konumu belirlemekle ilgili fikirlerimi kendisi ile paylaştığım ilk andan itibaren beni hep destekleyen, kriz anlarında bulduğu çözümlerle, yalnızca akademik hayatta değil aynı zamanda sohbeti ve bilgi birikimiyle bana her daim yol gösteren çok değerli hocam ve sevgili danışmanım Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR'a,

Tezimi özenle okuyan ve sundukları önerilerle tezime çok değerli katkılar sağlayan hocalarım Prof. Dr. Nurdan DUMAN ve Doç. Dr. Hicran ÇETİN GÜNDÜZ'e,

Yüksek lisans eğitimim süresince desteğini ve anlayışını hiç esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER'e, çocuk istismarı ve ihmali konusunda yaptığı çalışmalarla bana ışık tutan, yalnızca akademik kimliğiyle değil hayat duruşu ile rol model aldığım hayal öğretmenim, canım hocam Dr. Figen PASLI'ya,

Araştırmaya katılarak bana evlerini ve kalplerini açan ve araştırma fikrimin gerçeğe dönüşmesini sağlayan tüm anne-babalara,

Lisans ve yüksek lisans dönemlerini beraber tamamladığımız, bilgi ve tecrübelerini benimle daima paylaşan, en zor zamanlarda bile devam etmem için beni yüreklendiren sevgili arkadaşım Çağrı ÇİLTAS'a, veri toplama sürecine büyük katkısı olan, verdiği öğütlerle bana hep yol gösteren ve süreci kolaylaştıran çalışma arkadaşım Ebru YENİÇERİ'ye, bana her zaman güvenerek bu zorlu süreçte en büyük destekçim olmuş ve her konuda destekçim olacağına emin olduğum Serkan KURAL'a,

Son olarak sosyal hizmet mesleğini seçmemde en büyük etken olan canım anneme, çocukluğumda çok büyük emeğe sahip şimdi cennette bir melek olmuş anneanneme ve hayatım boyunca desteklerini ve sevgilerini benden esirgemeyen biricik aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Sayıtlar	5
1.6. Tanımlar	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Çocuk İstismarı ve İhmali	6
2.2. Çocuk İstismarının ve İhmalinin Türleri	7
2.2.1. Fiziksel İstismar	7
2.2.2. Duygusal İstismar	8
2.2.3. Cinsel İstismar	9
2.2.4. İhmal	10
2.2.4.1. Fiziksel İhmal	12
2.2.4.2. Duygusal İhmal.....	13
2.2.4.3. Çocuk İhmalinin Olası Sonuçları.....	13
2.2.5. Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile İçi Risk Faktörleri	13
2.2.6. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri	15
2.2.7. Çocuk İstismarını ve İhmalini Açıklamaya Yönelik Kuramlar	16
2.2.7.1. Psikolojik Modeller	16

2.2.7.2. Sosyolojik Model.....	16
2.2.7.3. Ekolojik Model	17
2.2.8. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Hukuki Boyutu	18
2.2.8.1. Uluslararası Düzenlemeler.....	18
2.2.8.1.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi	18
2.2.8.1.2. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	18
2.2.8.2. Ulusal Düzenlemeler	19
2.3. Yoksulluk	21
2.3.1. Çocuk Yoksulluğu	23
2.4. Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Bakım Modelleri	26
2.4.1. Kurum Bakımını Sağlayan Hizmet Modelleri.....	29
2.4.1.1. Çocuk Evleri Sitesi	29
2.4.1.2. Çocuk Evleri	29
2.4.1.3. Çocuk Destek Merkezi	29
2.4.2. Koruyucu Aile	30
2.4.3. Evlat Edindirme.....	30
2.4.4. Çocuğun Öz Ailesi Yanında Destek Hizmetleri.....	31
2.4.5. Çocuğun Gelişimi Yönünden Aile Yanında Bulunmasının Önemi	32
2.4.6. Çocuğun Aile Yanında Desteklenmesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi.....	33
2.4.7. Öz Aile Yanında Önleyici Hizmetler	34
2.4.7.1. Kreş ve Gündüz Bakımevi Hizmetleri.....	34
2.4.7.2. Sosyal Yardımlar	34
2.4.7.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti	35
2.4.7.3.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinin Genel Esasları	37

2.4.7.3.2. Bakım Modeli Olarak Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti.....	40
2.4.7.3.3. Koruyucu ve Önleyici Hizmet Modeli Olarak Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti.....	41
2.5. Dünya’da ve Türkiye’de Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	41
2.5.1. Dünyada Çocuk İstismarı ve Yoksulluğu.....	41
2.5.2. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Yoksulluğu.....	43
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Modeli.....	46
3.2. Evren ve Örneklem.....	46
3.3. Araştırmanın Etiği.....	46
3.4. Veri Toplama Araçları.....	47
3.4.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu.....	47
3.4.2. Anket Soruları.....	47
3.4.3. Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği.....	47
3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	48
4. BULGULAR.....	49
4.1. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	49
4.2. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin İFÖ’den Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular.....	51
4.3. Ailelerin Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımına İlişkin Bulgular.....	52
4.4. Ailelerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular.....	53
4.4.1. Ailelerin İstismar ve İhmal Farkındalıkları ile Yaş Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular.....	53
4.4.2. Ailelerin Cinsiyete Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular.....	53
4.4.3. Ailelerin Eğitim Durumuna Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular.....	54

4.4.4. Ailelerin Meslek Grubuna Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	55
4.4.5. Ailelerin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	56
4.4.6. Ailelerin Medeni Durumlarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	57
4.4.7. Ailelerde Anne ve Babanın Sağ Olup Olmamasına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	58
4.4.8. Ailelerin SED Hizmetinden Faydalanma Nedenine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	59
4.4.9. Ailelerin İstismar ve İhmal Farkındalıkları ile SED Hizmetinden Faydalanma Süresi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular	61
4.5. Ailelerin Anket Sorularına Verdikleri Cevaplara Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	61
4.5.1. Ailelerin Evlerinde Yeterli Gıda Bulunması Durumuna Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	61
4.5.2. Ailelerin Evlerinin Temizliğine Dikkat Etmelerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	62
4.5.3. Ailelerin Oturdukları Sementin Güvenli Olmasına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	63
4.5.4. Ailelerin Çocuklarını Evde Tek Başlarına Bırakmalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	64
4.5.5. Ailelerin Çocuklarının Okulda Ne Yaptıklarını Bilmelerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	65
4.5.6. Ailelerin Kendilerini Üzgün Hissettiklerinde Çocuklarına Bağırma ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	66
4.5.7. Ailelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Ailelerinden Destek Görmelerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	67
4.5.8. Ailelerin Çocuklarının İhtiyaçlarına Duyarlı Olmalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	68
4.5.9. Ailelerin Çocuklarıyla Etkili İletişimleri Olmalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	69

4.5.10. Ailelerin Evde Karar Alınırken Çocuklarının da Görüşünü Almalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular	70
5. TARTIŞMA	71
5.1. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	71
5.2. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	72
5.3. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Anket Sorularına Verdikleri Cevaplara Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulguların Tartışılması	75
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	78
6.1. Sonuç	78
6.2. Öneriler.....	79
6.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	79
6.2.2. Uygulamaya Dayalı Öneriler	80
7. KAYNAKLAR	81
8. EKLER.....	91
EK-1. Araştırmanın Yapılabilmesi için Gerekli İzin Yazısı	91
EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	92
EK-3. Anket Formu	94
EK-4. Ebeveynler için İstismar Farkındalık Ölçeği	95
EK-5. Etik Kurul Onayı	97
EK-6. Özgeçmiş	98

ÖZET

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhmal Konusunda Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Bu araştırmada sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma verileri nicel yöntemle toplanmıştır. Araştırmaya amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilen sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlanan 137 anne ve baba katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyo-demografik bilgi formu, anket soruları ve ebeveynlere yönelik istismar farkındalık leği; verilerin analizinde ise bağımsız örneklemler için t-testi, bağımsız örneklemler için tek yönlü ANOVA, ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre ailelerin istismar ve ihmal farkındalık düzeyini anne-babaların yaşı, cinsiyetleri, meslekleri ve sahip oldukları ocuk sayıları etkilemezken; anne-babaların eğitim durumunun etkilediği, eğitim düzeyi arttıca istismar ve ihmal farkındalıklarının da arttığı tespit edilmiştir. Bekâr anne-babalar ve eşlerden birinin vefat ettiği tek ebeveynli ailelerde farkındalık düzeyinin evli olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ailelerin evinde yeterli gıda bulunma durumu, evin temizliği, güvenli bir semtte ikamet etme, yeterli sosyal destek alabilme, çocukla etkili bir iletişim kurma ve onun ihtiyaçlarına duyarlılık gösterme gibi aile özelliklerinin ocuk istismar ve ihmal farkındalık düzeylerini arttırdığı saptanmıştır. İstismar ve ihmal çocuklar üzerinde kalıcı hasarlar bırakmakta ve onların psikososyal gelişimlerine zarar vermektedir. Bu nedenle dezavantajlı grupta bulunan sosyal ve ekonomik destek hizmeti mracaatlarına yönelik var olan hizmetlere katkı sağlayacak programlar geliştirilmeli, yapılan ekonomik destekler psikososyal hizmetlerle desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Aile, ocuk, ocuk ihmal, ocuk istismarı, sosyal ve ekonomik destek

ABSTRACT

Investigation of Awareness Levels of Child Abuse and Neglect by Families Who Benefited from Social and Economic Support Services

This study examines the awareness level of families who have benefited social and economic support services, based on different variables. To serve this purpose, research data was acquired with quantitative method. 137 mother and father, who was selected with purposive sampling technique method took part in this research. Socio-demographic Information Form, survey questions and Scale of Abuse Awareness for Parents was used on this research. T-Test for Independent Samples, One-Way Analysis of ANOVA for Independent Samples and Correlation Analysis were used during the analysis of data. Research findings show that child neglect or abuse awareness level have no connection with parents' age, gender, profession or number of children but rather positively connected to parents' education level. Single mother/fathers or single parent families with a deceased parent, tend to show lower levels of awareness compared to married parents. In addition to that, having sufficient food, house cleanliness, residing in a safe district, enough social support, effective communication with child and sensitivity to child's needs increase child neglect awareness or abuse awareness levels. Abuse and neglect harm psycho-social development of children and cause permanent damage. For this reason, supportive programs need to be developed for families of disadvantageous group that benefit existing social and economic support services.

Keywords: Family, child, child abuse, child neglect, social and economic support

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ASUMA	: Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi suç ve şiddetle mücadele uygulama ve araştırma merkezi
İFÖ	: İstismar farkındalık ölçeği
MDAT	: The Malawi developmental assessment tool
SED	: Sosyal ve ekonomik destek hizmeti

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1.	Çocuk istismarı için risk faktörleri.....	15
Tablo 2.2.	Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik istatistiki veriler.	28
Tablo 2.3.	Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler.....	28
Tablo 2.4.	Sosyal ve ekonomik destek hizmeti ödeme oranları.	39
Tablo 4.1.	SED hizmetinden faydalanan ailelerin sosyo-demografik özellikleri.	49
Tablo 4.2.	SED hizmetinden faydalanan ailelerin İFÖ'den aldıkları puanlar.	51
Tablo 4.3.	Ailelerin anket sorularına verdikleri cevapların dağılımı.	52
Tablo 4.4.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları ile yaşları arasındaki ilişki.....	53
Tablo 4.5.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının cinsiyete göre dağılımı.....	54
Tablo 4.6.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının eğitim durumuna göre dağılımı.	54
Tablo 4.7.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalığının eğitim durumuna göre farklılaşması.	54
Tablo 4.8.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının meslek grubuna göre dağılımı.	56
Tablo 4.9.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının meslek grubuna göre farklılaşması.	56
Tablo 4.10.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımı.	57
Tablo 4.11.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşması.....	57
Tablo 4.12.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının medeni duruma göre dağılımı.	57
Tablo 4.13.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının medeni duruma göre farklılaşması.	58
Tablo 4.14.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının anne ve babanın sağ olup olmamasına göre dağılımı.....	59
Tablo 4.15.	Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının anne ve babanın sağ olup olmamasına göre farklılaşması.	59

Tablo 4.16. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının SED hizmetinden faydalanma nedenine göre dağılımı.	60
Tablo 4.17. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının SED hizmetinden faydalanma nedenine göre farklılaşması.	60
Tablo 4.18. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları ile SED hizmetinden faydalanma süresi arasındaki ilişki.	61
Tablo 4.19. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde yeterli gıda bulunmasına göre farklılaşması.....	62
Tablo 4.20. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde yeterli gıda bulunmasına göre dağılımı.	62
Tablo 4.21. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evlerinin temizliğine dikkat etmelerine göre farklılaşması.	63
Tablo 4.22. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evlerinin temizliğine dikkat etmelerine göre dağılımı.....	63
Tablo 4.23. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının oturdukları semtin güvenli olmasına göre farklılaşması.....	64
Tablo 4.24. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarını evde tek başlarına bırakmalarına göre farklılaşması.....	64
Tablo 4.25. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarının okulda ne yaptıklarını bilmelerine göre farklılaşması.	65
Tablo 4.26. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarının okulda ne yaptıklarını bilmelerine göre dağılımı.	65
Tablo 4.27. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının kendilerini üzgün hissettiklerinde çocuklarına bağışmalarına göre farklılaşması.....	66
Tablo 4.28. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının kendilerini üzgün hissettiklerinde çocuklarına bağışmalarına göre dağılımı.	66
Tablo 4.29. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuk yetiştirme konusunda ailelerinden destek görmelerine göre farklılaşması.	67
Tablo 4.30. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuk yetiştirme konusunda ailelerinden destek görmelerine göre dağılımı.....	67
Tablo 4.31. Ailelerin İstismar ve İhmal Farkındalıklarının Çocuklarının İhtiyaçlarına Duyarlı Olmalarına Göre Farklılaşması.....	68
Tablo 4.32. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı olmalarına göre dağılımı.	68

Tablo 4.33. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarıyla etkili iletişimleri olmalarına göre farklılaşması.....	69
Tablo 4.34. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarıyla etkili iletişimleri olmalarına göre dağılımı.	69
Tablo 4.35. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde karar alırken çocuklarının da görüşünü almalarına göre farklılaşması.....	70
Tablo 4.36. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde karar alırken çocuklarının da görüşünü almalarına göre dağılımı.	70

1. GİRİŞ

Çocukluğun genel kabul gören kavramsal bir tanımını yapabilmek zorlayıcı bir süreçtir. Çocukluğun geçtiği bağlam, kültür, yasalar, dönemin genel kabulleri, anne-babalık anlayışı, yetişkinliğin ne zaman başladığına ilişkin algılar çocukluk tanımını da farklılaştırmaktadır. Wyness çocukluğu “Çocukların doğasını ve toplumun diğer üyeleriyle ilişkilerinin türlerini tanımlayan bir soyutlama, fikirler takımı” olarak tanımlanmıştır (1). Günümüzde çağdaş çocukluğu anlamlandırabilmek adına ise iki yaklaşım bulunmaktadır. Toplumsal olarak kurulmuş çocuk yaklaşımı, çocukluğun hem tarihsel hem de kültürel anlamda değiştiğini vurgulamaktadır. Toplumsal yapısal çocuk yaklaşımı ise çocukların toplumdan topluma değişen görünümleri olduğunu ancak her toplumda değişmez bir grup olarak toplumsal hayatın bir parçası olduklarını ileri sürmektedir (2). Tüm bu tanımlamaların ve yaklaşımların dışında çocukluk, hayatın bütün evrelerini etkileyen önemli bir yaşam dönemedir. Kişinin yetişkinlik dönemindeki fiziksel, zihinsel sağlığı ve üretime katılımının niteliği çocukluk dönemi yaşantıları ile doğrudan ilişkilidir.

Ancak çocukluk çağında maruz kalınan riskler hem çocukluğu hem de yetişkinlik dönemini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu risklerin arasında yoksulluğun en ağır biçiminin yaşandığı çocuk yoksulluğu gelmektedir. Çocukluk çağını oldukça olumsuz etkileyen çocuğun, barınma, sağlık, eğitim gibi temel haklara ulaşımını kısıtlayan, çocuğu bir iş gücü haline getiren, çocuğa yapılan yatırımı kısıtlayan ve aile içi stres faktörlerini artıran yoksulluğun bir diğer önemli çıktısı çocuğun ailesi tarafından istismar ve ihmalidir. Sadece çocukluk çağını değil tüm yaşam dönemlerini de olumsuz etkileyen çocuk istismar ve ihmalinin nedenlerini bilmek, engelleyecek sosyal politikalar geliştirmek, yoksulluk çeken çocuklara verilen sosyal ve ekonomik yardımlarla onlara diğer çocuklarla eşit koşullar sağlayabilmek çocuklar, aileleri ve toplum açısından oldukça önemlidir. Son yıllarda bütün toplumlarda yapılan çalışmalarla çocuk istismarı ve ihmali engelleme konusunda olumlu gelişmeler kaydedilse de dünyanın pek çok yerinde çocuklar aileleri ya da

yabancı kişilerce kötü muameleye maruz kalmakta; beslenme, barınma, hijyen gibi temel ihtiyaçlarından yoksun bir şekilde büyümektedirler. Kontrolsüz kentleşme, artan nüfus, yoksulluk, çocuğa yönelik algı gibi nedenlerle çocuğun sadece çocukluk dönemini değil tüm yaşantısını etkileyen çocuk istismarı ve ihmalinin görülme sıklığı giderek artmakta, uygulanan politikalar yetersiz kalmaktadır (3).

1.1. Araştırmanın Problemi

Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi için istismarın ve ihmalin nedenlerinin bilinmesi ve bu nedenlerin irdelenmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalar aile içinde gelişen çocuk istismarı ve ihmalinin nedenlerini, anne-babanın genç olması, parçalanmış aileler, eşin ölümü, ailede ruhsal ya da fiziksel hastalığı olarak sıralarken en önemli nedenlerinden birinin yoksulluk olduğunu göstermektedir. Ailenin gelir durumu çocukların fiziksel ve psikososyal gelişimini ciddi ölçüde etkilemektedir (4). Avrupa Komisyonu yoksul ailelerin çocuklarının sağlık sorunlarıyla daha fazla karşılaştığını, akademik başarılarının daha düşük olduğunu, psikososyal gelişimlerinin yaşıtlarına göre daha geride olduğunu belirlemiştir (5). Yoksulluk çocukların eğitim hayatlarını da olumsuz etkilemektedir. Çoğu çocuk maddi imkânsızlıklardan dolayı okula devam edememektedir (3).

Çocuk yoksulluğunu azaltabilmek, ülkedeki çocukların şartlarını belli bir standarda çekebilmek, çocuk istismarını ve ihmali önleyebilmek adına birçok kurum ve kuruluş tarafından uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu amaçla, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca yoksul ve dezavantajlı ailelerin çocuklarının yoksulluğun onlar üzerindeki etkisini azaltabilmek ve çeşitli sosyal sorunlarla baş başa kalan ailelerin sorunlarının çözümüne destek olarak çocuk istismarı ve ihmali en aza indirmek adına gerçekleştirilen uygulamalardan bir tanesi de Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetidir. Bu destek hizmeti ailenin güçlenmesi, çocuğa verilen bakımın iyileştirilmesi, çocuğa yapılan yatırımın desteklenmesini, ülkedeki çocukların belli bir yaşam standardına getirilmesini, çocuğun ve ailenin refahının artırılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla geliştirilen sosyal politikaların niteliği ve süreç içerisinde daha etkin hale getirilebilmesi için sorunun analizine, daha çok araştırmaya ve yeni bakış açılarına ihtiyaç duyulmaktadır. Verilen destek hizmetlerinin sadece ekonomik boyutta kalmaması

sosyal destek, aile içi eğitim gibi diğer destek mekanizmalarının da aktif olarak sunulması ailenin her yönden güçlenmesiyle sonuçlanacak, bu durum çocuğu olumlu biçimde etkileyecektir.

Bu bağlamda araştırmanın problemini çocukların sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürebilmeleri, aileleri yanında desteklenebilmeleri, çocuk yoksulluğunun azaltılabilmesi için verilen ekonomik ve sosyal destekten yararlanan ailelerin çocuk istismar ve ihmali hakkındaki farkındalık düzeyleri ve bu düzeyleri etkileyen etmenlerin bilinmesi oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada temel olarak Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalandırılan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın amaçları şunlardır:

1. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları bazı sosyo-demografik özelliklere (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, medeni durum, anne-babanın sağ olup olmaması, sahip olunan çocuk sayısı) göre farklılaşmakta mıdır?

2. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedenleri ve süresine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları evlerinde çocuklarının beslenmesi için yeterli gıda bulunmasına, evlerin temiz olmasına, semtlerinin güvenli olmasına, çocuklarını evde yalnız bırakmalarına, okulda ne yaptıklarını bilmelerine, üzgün olduklarında onlara bağırmalarına, aldıkları sosyal desteğe, çocuklarını ihtiyaçlarına duyarlı olmalarına, onlarla etkili iletişim kurmalarına, karar alırken onların görüşünü almalarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuk istismarı konusunda en büyük risk faktörlerinden birini yoksulluk oluşturmaktadır. Yoksulluğun çocuk üzerindeki olumsuz etkisini azaltabilmek, çocuğu ailesinin yanında destekleyebilmek için verilen sosyal ve ekonomik hizmetlerin aileye ve çocuğa olan etkisini ortaya koyabilmek bu hizmetlerin

etkililiğini artırmak için önlemler alabilmek çocuklar, aileler, toplum ve politika yapıcılar açısından oldukça önemlidir. Yoksulluk aileleri sağlık, temizlik, barınma, eğitim, aile için iletişim, aile içi roller, sorun çözme becerileri gibi pek çok açıdan olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz faktörlerin arasında ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, eğitim düzeyinin düşük olması, uygun olmayan çalışma koşulları ve düşük ücretler gibi yoksulluğun dışlayıcı etkilerine maruz kalmaları yer almaktadır. Bu faktörler çocuğun aile tarafından istismar ve ihmal edilmesi riskini artırmaktadır. Bu bağlamda çocukların daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmelerini ve aileleriyle birlikte yaşamalarını öncelikleyen sosyal ve ekonomik destek hizmetlerden faydalanan ailelerin istismar ve ihmal farkındalığını bilirmek, sadece ekonomik değil sosyal destekleri de artırarak çocukların yüksek faydasına olan politikalar geliştirebilmek açısından oldukça önemlidir. Çalışma aynı zamanda uzun yıllardır ailelere verilen sosyal ve ekonomik desteklerin niteliğini, yeterliliğini, aileye istismar ve ihmal farkındalığı açısından nasıl bir katkı sağladığını ortaya koymak açısından da önemlidir. Çalışma, SED hizmetinden faydalanan ailelere yönelik geliştirilecek olan sosyal hizmet müdahaleleri açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

Çalışma sadece sosyal ve ekonomik yardımlar açısından değil aynı zamanda çocuk istismarını ve ihmalini önleyebilmek adına dezavantajlı gruplardaki ailelerin özelliklerinin ve bu ailelerdeki risk etmenlerini ortaya koymasından da önemlidir. Alanyazın incelendiğinde çocuk istismarı ve ihmal konusundaki farkındalık düzeyi çalışmalarının daha çok sağlık çalışanlarına ve diğer meslek elemanlarına yönelik olduğu görülmüştür. Çocuğun hayatını şekillendiren ve hayatındaki en önemli yere sahip kurumun “aile” olduğu, bunun yanı sıra çocukların en çok aileleri ve tanıdıkları kişiler tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığı düşünüldüğünde risk etmenlerini ortaya koyabilmesi açısından önemlidir.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında sunulan önerilerin sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan meslek elemanlarının Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin uygulamalarına kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma örneklemini Ankara ili Mamak ilçesinde bulunan sosyal hizmet merkezinde çocukları adına sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan

137 çocuğun anne veya babası ile sınırlıdır. Bu araştırma, sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan anne/babaların çocuk istismarı ve ihmali farkındalık düzeylerini incelemek için kullanılan ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği (İFÖ) ve anket soruları ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmada kullanılan ölçme araçları araştırmanın amaçlarını gerçekleştirebilecek nitelik ve yeterliliktedir. Araştırmanın katılımcıları ölçme araçlarını anlayarak ve içtenlikle yanıt vermişlerdir.

1.6. Tanımlar

Araştırmaya ilişkin “Çocuk”, “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti” ve “Aile” kavramları tanımlanmaya çalışılmıştır.

Çocuk: Mamak Sosyal Hizmet Merkezinin sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanan, ilkokul, ortaokul ve liseye devam eden ve 6-18 yaş arasındaki çocukları ifade eder.

Aile: Mamak Sosyal Hizmet Merkezinden çocukları adına sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan 6-18 yaş arası çocukların anne-babalarını ifade eder.

Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 29284 sayılı Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği kapsamında çocuklara yönelik hizmetlerini ifade eder.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk İstismarı ve İhmali

Çocuk istismarı kavramını ilk kez ortaya atan isim 1962 yılında Henry Kempe olmuştur. Kempe, ilk olarak “hırpalanmış çocuk” terimini ortaya koymuş ve bu önemli gelişmeden sonra Amerika Birleşik Devletleri’nde bu alanda yapılan araştırmalar yaygınlaşmaya başlamıştır (6). Çocuk istismarı ve ihmali, bir yetişkin tarafından bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde çocuğa yöneltilen, profesyonel kişilerce uygunsuz olarak nitelendirilen ve çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen tüm davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu davranışların sonucu olarak çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı zarar görmektedir (7).

Çocuk istismarı ve ihmali hakkında yapılan araştırmalar sonucunda farklı bilim dallarından kişilerce birçok farklı çocuk istismarı ve ihmali tanımı ortaya çıkmıştır. Yapılan bu tüm tanımları 1999 yılında Dünya Sağlık Örgütü birleştirmiş çocuk istismarını ve ihmali; “Sorumluluk, güven ve yetenek ile ilgili genel durumunda çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine ve değerine zarar verebilen, fiziksel ve/veya duygusal kötü davranışı, ihmali, her türlü ticari çıkar için çocuğun kullanılmasını içeren davranışlar” olarak tanımlanmıştır (8). Çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bütün tanımlamaların odak noktası çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne zarar verilerek ileriki dönemde yaşamında kalıcı hasarlar bırakmasıdır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler 44. Genel Kurulunda 20 Kasım 1989 yılında oy birliğiyle kabul edilmesinin ardından Türkiye’de 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile 18 yaşın altındaki her birey çocuk olarak kabul edilmiş ve sözleşme çocuklara sunduğu haklar ile dünyadaki bütün çocukların sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için onların her türlü istismar ve ihmalden korunmalarını sağlamayı amaç edinmiştir. 0-18 yaş grubundaki çocuğun yetişkinler tarafından zarar verici olan, kaza dışı bir davranışa maruz kalması olarak sözleşmede geçen bu tanım çocuk istismarında yaş sınırının belirlenmesi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra çocuğun fiziksel, psikolojik ve duygusal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzman kişiler tarafından da istismar olarak kabul edilebilen bir

davranış olması gerekmektedir. Çocuk istismarı fiziksel, duygusal, cinsel istismar olarak; çocuk ihmali ise fiziksel ve duygusal olarak sınıflandırılmaktadır (9).

2.2. Çocuk İstismarının ve İhmalinin Türleri

2.2.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, çocuğun ebeveynleri ya da bakımından sorumlu başka kişiler tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğratılmasıdır. Bu hasar; elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir (7).

Fiziksel istismarda çocuğun kaza dışı yaralanması ve örselenmesi söz konusudur. Kanıtları somut bir şekilde görülebildiğinden belirlenmesi en kolay ve en yaygın istismar tipidir. Çocukların fiziksel yönden istismarı sonucunda, durumun şiddetine göre klinik teşhiste; ekimozlar, yumuşak doku hasarları, yanıklar, kaynar su ile haşlanmalar, kemik, eklem, beyin ve göz hasarları, iç organlara ait hasarlar, zehirlenmeler, gelişme gerilikleri ortaya çıkmaktadır (9). Fiziksel istismar, kültürümüzde bir disiplin ve çocuğu terbiye etme aracı olarak görülmekte; “Kızını dövmeyen dizini döver”, “Dayak cennetten çıkmadır” gibi atasözleri toplumumuzun bu konudaki yaygın inancısını göstermektedir (10). Toplumumuzda anne-babalar fiziksel istismarı çocuklarını “terbiye etme” aracı olarak düşünmektedir.

Cüceloğlu, (10) çocuklarına fiziksel istismarda bulunan anne-babaların genel olarak şu özellikleri taşıdığını belirtmiştir:

- Sosyal destek sistemleri yetersizdir.
- Düşük benlik saygısına sahiptirler.
- Çocuklukların da kendileri de istismar edilmiştir.
- Gerçeklerden ve sorunlardan yoğun bir kaçış içindedirler.
- Ruhsal sorunları bulunmaktadır.
- Çocuklarından gerçekleştiremeyecekleri ve kapasitelerinin üstünde bir beklenti içindedirler.
- Çocuklarının kendilerini reddettiğini düşünürler.
- Olaylara kızgınlıkla tepki verirler.

- Çocuklarından yaşlarının üstünde olgunluk beklerler.

Tüm bu özelliklerin arasında çocuklarına fiziksel istismarda bulunan ebeveynlerin en belirgin özelliğinin kendilerinin de çocukluk çağında kötü muamaleye maruz kalmaları olduğu görülmüştür.

2.2.2. Duygusal İstismar

Duygusal istismar ve ihmalin tanımlanması diğer istismar türlerine göre daha zordur. Ebeveynlerin çoğu çocuklarına gösterdikleri davranış biçimlerinin istismar olduğunun farkında değildir. Duygusal istismara maruz kalmış çocukta fiziksel istismara göre daha net ve somut kanıtlar olmadığından ortaya çıkarılması da daha güç olmuştur.

Duygusal istismar ve ihmal, yetişkinler tarafından gerçekleştirilen, çocuğun kişiliğini zedeleyici, psikososyal gelişimine zarar veren eylemler olarak tanımlanabilir. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar da beraberinde gelmektedir. Yapılan çalışmalarda fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal olduğu saptanmıştır. Ancak fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilir. Duygusal istismar genel olarak istismar türleri içinde en sık rastlanan istismar çeşididir. Ancak yarattığı sonuçlar bakımından fiziksel ve cinsel istismar kadar tehlikeli görülmediği için toplumumuzca bu konuya verilen önem sınırlı kalmıştır (7).

Bu noktada ailelerin ve çocuklarla çalışan meslek gruplarının hangi davranışların istismar olduğu ve çocuklarına uyguladıkları hangi durumların duygusal istismar olarak nitelendirilebileceği konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Duygusal istismara neden olan ebeveyn davranışlarını; reddetme, aşağılama, ayırma, yalnız bırakma, korkutma, tehdit etme, suça yöneltme, duygusal gereksinimleri karşılamama ve yetişkinleştirme yani çocuğun yaşından ve gelişimsel yönden çocuğun kapasitesinin çok üstünde bir performans bekleme olarak sıralanmaktadır. Çocuklarda yaşadıkları duygusal istismar sonucunda; altını ıslatma, yeme bozuklukları, saldırganlık, bilişsel gelişiminde gerilik, intihar girişimleri, düşük benlik saygısı, uyku sorunları, fobiler, depresyon, kaygı bozuklukları

görülebilmektedir (11). Diğer istismar türlerine göre duygusal istismar tanımlanması ve kabul edilmesi en zor ancak en sık görülen ve çoğunlukla diğer istismar türleri ile beraber gelişen istismar bir çeşididir (13).

2.2.3. Cinsel İstismar

Çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesidir (13). Bir başka tanımla “Çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin seksüel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismara uğradığı kabul edilir” (14). Tecavüz, ensest, çocuk pornografisi, teşhircilik, cinselliği kışkırtan konuşmalar, pornografik film seyrettirme, cinsel organları okşama, oral sekse kadar değişen eylemler cinsel istismar olarak kabul görmektedir (13).

Çocuğa yönelik cinsel istismar aile içinde görüldüğünde “ensest”, aile dışından ya da tanınmayan kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştiğinde ise “pedofili” olarak adlandırılmaktadır (14). Ensest olgularında, ailenin parçalanacağı korkusu, toplum tarafından dışlanma gibi nedenlerle ortaya çıkması zorlaşır ve genellikle saklı kalır. Yapılan araştırmalar, kız çocuklarının bu duruma 3-4 kat daha fazla maruz kaldığını ancak erkek çocuklara uygulanan istismarın ortaya çıkmasının daha az olduğunu göstermektedir (15). Ensest vakalarının toplumumuzda saklı tutulduğu ve kişiler tarafından aile arasında kalması için uğraşıldığı bu nedenle bu konuda yapılmış çalışmaların ve istatistikî verilerin gerçek rakamları yansıtmayacağı anlaşılmaktadır.

Cinsel istismara maruz kalmış çocuklarda görülen semptomlar (9);

- Davranış olarak; anksiyete, korku, uyku bozuklukları, uzaklaşma, somatik şikayetler, cinsel oyunlarda artış, uygun olmayan cinsel davranışlar, okul sorunları, dışa vurucu davranışlar, kendine zarar verici davranışlar, depresyon ve aşağılık duygusu.
- Fiziksel olarak; açıklanamayan vajinal yaralar, ekimozlar, ısırıklar, hamilelik, tekrarlanan vajinal enfeksiyonlar, anal veya vajinal bölgede acı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tekrarlayan atipikabdominal ağrı.

Cinsel istismar, diğ er istismar türlerine göre ortaya çıkarılması daha zor olan bir istismar türüdür. Genellikle, çocukların ailelerine ya da bir büyü ğ e aç ılma konusunda sıkıntı çektikleri, ebeveynlerin istismar ö yküsü konusunda çocu ğ a sıklıkla inanmadıkları ya da inansalar dahi toplum baskısı nedeniyle bunu kolluk kuvvetleri ile ya da ilgili yerlerle paylaşmak istemedikleri görü lmü ş tür.

2.2.4. İ hmal

İ hmal, çocu ğ un bakımını sa ğ lamakla görevli ki ş inin bu görevini yerine getirmemesi, çocu ğ un sa ğ lıklı geliş imi açısından temel ihtiyaç larını karşı lamaması olarak tanı mlanabilir. İ stismara göre daha gö receli oldu ğ u için ortaya çık ması ve tanı mlanması daha zordur. İ stismar ve ihmal arasındaki en büyük farkı istismarın aktif ihmalin ise pasif bir davranış şek li olmasıdır. Okulunda uzun süreli devamsızlığı bulunan, büyü me gerili ğ i olan, ruhsal sorunlar yaşı yan çocuklarda ihmal durumu akla gelmelidir (16). Her ne kadar ihmal olguları istismar kadar önemli bulunmasa da; ihmal yüzünden yaşamını yitiren çocuklar bulunmaktadır.

Çocuk, 18 yaş na gelinceye kadar ergin kabul edilmedi ğ i için anne-babasına ba ğ ımlıdır. Çocu ğ un aile içerisinde ihmale maruz kalmaması ve sa ğ lıklı geliş imi için bazı temel gereksinimleri aile ortamında karşı lanmalıdır. Young'a (17) göre çocuklukta ki temel gereksinimler ş unlardır:

Temel Güvenlik: Temel güvenlik duygusu çocu ğ un hayatındaki en önemli ihtiyaç larındandır. Kendini güvende hisseden çocuk rahatlar ve diğ er geliş imsel süreçlere sıkıntısız bir şekilde geçer. Güven duygusunu geli ş tirece ğ i ve sabit bir aile ortamı çocuk için en büyük ihtiyaç tır. Ebeveynleri çocu ğ un hem fiziksel hem duygusal ihtiyaç larını karşı lamalı ve onlara yeterince uyararı sa ğ lamalıdır.

Baş kaları ile Ba ğ lanma: Çocuk bir ba ğ lanma algısı geli ş tirebilmesi için ebeveynlerinden sevgi, saygı, hoş görü görerek büyü mesi; ş efkate ve korunmaya ihtiyaç duyar.

Özerklik: Özerklik, çocu ğ un anne-babasından ayrılarak kendi baş na ba ğ ımsız bir şekilde yaşam geli ş tirebilme becerisi olarak adlandırılabilir. Ebeveynlerin çocu ğ a yaş na ve geliş imine uygun sorumluluklar vererek onu

desteklemesi ve yalnız başına iş görebilmek için onu cesaretlendirmesi gerekmektedir.

Özgüven: Özgüven, çocuğa değerli olduğu hissini sağlanmasıdır. Çocuğun özgüvenini geliştirmek adına anne-baba çocuklarına ilgi gösterip onları takdir ederek saygı duymaları gerekmektedir.

Kendini İfade Etme: Aile ortamında çocuğa ihtiyaçlarını ve isteklerini keşfetmesi konusunda destek verilmeli ve çocuk ihtiyaçlarını ve isteklerini keşfetme noktasında ciddiye alınmalıdır. Çocuğun duygularını ifade etmesine ve kendini kısıtlanmış hissetmemesine izin verilmelidir.

Gerçekçi Sınırlar: Çocuğa gerçek sınırlar oluşturarak sorumluluk almak öğretilmeli; hayata başkalarının açısından bakmak ve empati yeteneği kazandırılmalıdır.

Cüceloğlu ise (10) bu temel gereksinimleri altı kategori içinde toplamıştır:

- **Dokunulma:** Çocuğun davranışlarını takip ederek, ona geribildirim verme, sarılma, dokunma, başarılarında takdir etme, yapacağı işlerde yüreklendirme.
- **Güven:** Çocuğun sağlık durumu ile ilgilenme, temel ihtiyaçlarını karşılama ve tehlikeli ortam ve durumlara karşı çocuğu koruma.
- **Yapı/Düzen:** Yapılan davranışlarla çocuğa ayna olarak örnek olma, çocuğa karşı tutumlarda ve davranışlarda tutarlı bir şekilde hareket etme, sınır koyma.
- **Sosyalleşme:** Çocuğun sağlıklı bir şekilde dış dünya ile bağlantı kurmasına ve sosyalleşmesine yardımcı olma.
- **Uyarılma:** Çocuğa yeterince uyarının olduğu sağlıklı bir ortam sunma.
- **Kendini değerli görme:** Çocukta özgüveni geliştirecek davranışlarla destekleme, “değerliyim” duygusunu oluşturabilme.

İhmale dayalı kanıtlar iki grupta incelenmektedir (9):

- a) **Dolaysız belirtiler:** Yaşça küçük çocuklarda öz bakımın yetersiz olduğunu gösteren detaylar dolaysız belirtileri oluşturmaktadır. Çocuğun yetersiz

beslenmesinden kaynaklı zayıf yapı, yaşına ve mevsimine uygun olmayan kıyafetler, bebeklerde pişik bu belirtilere örnek olarak gösterilebilir.

b) Dolaylı belirtiler: Bu belirtiler ise büyüme geriliği, gelişim geriliği, davranış bozukluklarını içermektedir.

- Büyüme: Organik nedene bağlı olmayan büyüme geriliği, fiziksel ihmalin en somut kanıtıdır. Çocuğun yeterli ve dengeli beslenmesinin sağlanamaması, etkili bir iletişim biçimi yoksunluğu nedenleri olarak gösterilebilir.

Organik nedene bağlı olmayan büyüme geriliğinin tanısı koyulduktan sonraki süreçte tedaviye başlandığında çocukların tedaviye hızlı bir şekilde yanıt verdiği gözlenmiştir.

- Gelişim: İhmalin yaşandığı ailelerde çocuğun gelişimindeki geriliğin en önemli nedeni olarak uyaran eksikliği gösterilmektedir. Bu yoksunluğun hat safhada olduğu ortamlarda büyüyen çocuklarda doğumda normal oldukları ancak gelişim seyirlerinin sonradan düştüğü görülmüştür. İhtiyaçları karşılandığında bu çocukların yaşlarına uyum sağlamaya başladığı ve psikososyal durumunun iyiye gittiği anlaşılmıştır.

Çocuk istismarı ve ihmali söz konusu olduğunda, bu iki durumu birbirinden ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Bu olguların genel olarak iç içe geçtiği ve istismara maruz kalmış çocukların aynı zaman da ihmal de edildikleri görülmektedir. İstismar üç grupta (Fiziksel, duygusal, cinsel) sınıflandırılırken; ihmal, fiziksel ve duygusal olmak üzere sınıflandırılır (9,7).

2.2.4.1. Fiziksel İhmal

Fark edilmesi ve tanımlanması en kolay ihmal türü olan fiziksel ihmal, çocuğun beslenme, barınma, giyim, temizlik gibi temel ihtiyaçlarının hiç karşılanmaması ya da karşılanmasındaki yetersizliği ifade eder (8). Bu ihmal türünde çocuğun bakımını üstlenen kişi, asgari düzeyde çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Anne-baba, çocuğa yemek yapmamakta, çocuğu mevsime ve yaşına uygun kıyafetler giydirmemekte, çocuğu nadiren yıkamaktadır. Fiziksel anlamda bir ihmalden kuşku duyulduğunda, genel olarak çocuğun beslenme durumu

ve temizliği ele alınmalıdır. Çocuğun ihmal konusundaki değerlendirmesini yaparken cilt temizliği, dişlerinin durumu, oral hijyen ve pişiklere bakılmalıdır (18). Fiziksel ihmal, istismar ve ihmalin fark edilmesi ve saptanması en kolay biçimidir.

2.2.4.2. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal, çocukların duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması, çocuğun gelişim dönemlerinin getirdiği gereksinimlerin yerine getirilmemesidir. Hemen hemen bütün istismar ve ihmal türleri duygusal ihmali de beraberinde getirmektedir (19). Belirlenmesi diğer ihmal türlerine göre daha zordur. ocukla alay edilmesi, çocuğun iletişim kurmak istediğinde kişilerin kayıtsız kalması, çocukta “değerliyim hissi” oluşturulamaması, başarılarında onaylanmaması, sıklıkla olumsuz bir şekilde eleştirilmesi söz konusudur (19, 20).

2.2.4.3. ocuk İhmalinin Olası Sonuçları

İhmale uğrayan çocuklar, sosyalleşme konusunda zayıftırlar. İnsanlarla İletişim kurmada sıkıntı ekerler, sosyal uyum becerileri daha düşüktür. Yapılan alışmalar ihmale uğramış çocukların yüksek oranda fiziksel agresyon ortaya koyduğu bulunmuştur. İhmalin uzun dönem etkilerine bakıldığında; gelişim geriliği, psikolojik rahatsızlıklar, ocuk suçluluğu olduğu görülmektedir. İhmale uğrayan çocukların genellikle kendi çocuklarını da ihmal ettikleri görülmüştür (9). İhmal, istismardan daha fazla grldğu halde ölüm ya da ciddi bir yaralanma ile sonuçlanmadığı için önemsenmemektedir. Ancak bazı ihmal türleri sanılanın aksine ölümle sonuçlanabilmektedir (21). ocuk istismarı ve ihmalinin kısa dönemde etkileri çocuğun hayatını olumsuz etkilerken çocuğun yaşamının ileriki dönemlerini de ciddi bir şekilde etkilemektedir. Çocukluk ağında istismara ya da ihmale maruz kalmış bireylerin ruhsal sorunlara daha fazla maruz kaldıkları görülmüştür.

2.2.5. ocuk İstismarı ve İhmalinde Aile İçi Risk Faktörleri

ocuk istismar ve ihmali sıklığı Dünya’da %1-10, lkemizde %10-53 olarak tespit edildiğini belirten Aral (22) yrttğu çalışmada Türkiye’deki çocukların %65.72’sinin anne ve/veya babası tarafından fiziksel istismara maruz bırakıldığını

belirtmiştir. Türkiye'nin sosyoekonomik hareketlilik içinde genç nüfusa sahip bir ülke olduğu bilinmektedir (23). Türk ailesinin çocuk yetiştirme biçimi genellikle ataerkil otoriteye dayanan, kısıtlayıcı ve aşırı koruyucu ana-baba tutumları içermekte ve çocuktan beklenti olarak da saygılı olma, boyun eğcilik, uysallık ve kurallara uygun hareket etme davranışları talep edilmektedir (24).

Çocuğun istismar-ihmale uğraması açısından ailelere ilişkin risk faktörlerini şöyle sıralayabiliriz (25):

- Ebeveynlerin dışsal denetim odağına sahip olması
- Ebeveynlerde dürtü kontrolü zayıflığı,
- Ruhsal problemler,
- Engellenmeye karşı düşük tolerans,
- Mekânsal olarak kendini güvensiz hissetme,
- Kendine güvende zayıflık,
- Kendi ebeveynlerine güvensiz bağlanma,
- Çocuklukta istismar geçmişi,
- Aile içi şiddeti de içeren ebeveynler arasında yüksek seviyede ihtilaf,
- Aile yapısı (zayıf destekli tek ebeveyn, evde çocuk sayısının fazlalığı),
- Sosyal destek zayıflığı ve sosyal izolasyon,
- Ebeveynlerde psikopatoloji,
- Madde bağımlılığı,
- Boşanma,
- Ailede genel stres düzeyinin yüksek olması,
- Ebeveyn-çocuk etkileşiminin yetersizliği (ebeveynlerin, çocukların davranışları hakkında negatif tutum),
- Çocuk gelişimiyle ilgili yanlış beklentiler,
- Ruh sağlığı problemleri (annelik depresyonu vb.),
- Kültürel açıdan uyumsuzluk,
- Düşük sosyoekonomik statü ve yetersiz komşuluk ilişkileri,
- Stres yaratıcı yaşam olayları,
- Sağlık, bakım ve sosyal hizmet olanaklarına yeterince ulaşamama,
- Ebeveynlerin işsizliği, evsizliği,
- Ayrımcılık

Çocuk istismara ve ihmale büyük ölçüde aile içinde ve tanıdıkları tarafından maruz bırakılır ve bu durum çocuk üzerinde yıkıcı bir etki bırakarak tedavi edilmesi zor bir travma türü olarak karşımıza çıkar. İstismara uğrayan çocuğun güven duygusu zedelenebilmekte ve kendisini istismar eden yetişkini model alarak ileride aynı davranışları kendi çocuklarına gösterebilmektedir (26). Toplumumuzdaki çocuk yetiştirme tutumları ve bu konudaki geleneksel inançlar da anne-babaların çocuklarını ihmal ve istismar etmelerine yol açmaktadır.

2.2.6. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri

Çocuklar üzerinde ihmal ve/veya istismar oluşturabilecek risk faktörleri; Toplumsal/Kurumsal faktörler, çocukla ilgili ve aile ile ilgili faktörler olmak üzere üç ana grupta Tablo 2.1’de görüldüğü gibi toplanmaktadır (27).

Tablo 2.1. Çocuk istismarı için risk faktörleri.

Çocukla İlgili	Aileyle İlgili	Toplumsal/Kurumsal
Prematüre Düşük doğum ağırlığı Engelli olma durumu Hiperaktivite Doğumdan sonra çeşitli nedenlerle anneden uzun süre ayrı kalan bebekler	Çocuklukta ihmal veya istismar öyküsü Genç yaşta evlilikler Tek ebeveyn Üvey ebeveyn Duygusal yetersizlik Zayıf iletişim yeteneği Düşük benlik saygısı Alkol ve madde kullanımı Sosyal destek sistemlerinin yetersizliği Çok çocuklu aile Eğitimsizlik Ailede ruhsal hastalık İstenmeyen gebelik Benimsenmeyen çocuk	Yüksek suç oranı Sosyal servislerin yokluğu veya azlığı Yoksulluk Yüksek işsizlik oranı

Düşük sosyoekonomik düzey, kopuk aile yapısı, göç, eğitim seviyesinin düşüklüğü, anne-baba arasındaki iletişimsizlik, madde ve alkol bağımlılığı, toplumsal sorunlar çocuğa yönelik istismar ve ihmalin başlıca sebepleri arasındadır (28). Çocuk istismarını ve ihmalinin nedenlerini açıklamaya yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında istismarın ve ihmalin en önemli sebeplerinden birinin ebeveynin

kendisinin de çocukluk çağında istismara veya ihmale maruz kalması ve bu davranışı anne-babasından model alarak çocuğuna uygulaması olduğu görülmektedir.

2.2.7. Çocuk İstismarını ve İhmalini Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Çocuk istismarını ve ihmali açıklamaya yönelik kuramlar üç gruba ayrılmaktadır. Çocuk istismarı 1960'lı yıllarda "Psikolojik Model" ile; 1970'li yıllarda "Sosyolojik Model" ile; 1980'li yıllarda ise "Ekolojik Model" ile açıklanmaya çalışılmıştır (29).

2.2.7.1. Psikolojik Modeller

Psikolojik kuramlar; çocuk istismar ve ihmali açıklamada anne ve babaların psikolojik özellikleri üzerinde durmaktadır. Bu kurama göre, çocuklarını istismar ve ihmale uğratan anneler ve babalar, kişilik bozukluklarına sahiptir ya da kendileri de çocukluklarında istismar ve ihmale maruz kalmıştır. 1970'lerde ise psikolojik modellerin çocuk istismar ve ihmali açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür (30).

Psikolojik model istismarın özelliklerinin belirlenmesi yanı sıra istismarcının özelliklerinin de belirlenmesini amaçlamıştır. Bu modelde çocuk istismarı uygulayanların, çocukluklarında istismara uğrayan kişiler oldukları belirtilmektedir (31). Kaufman ve Zigler istismarın kuşaklararası geçişini inceledikleri çalışmalarında, istismara maruz kalmış kişilerin istismarın faili olma olasılıklarının oldukça yüksek olmasına rağmen tüm istismar mağdurlarının fail olmadığını belirtmektedirler. Bu çalışmada istismar mağdurları arasında fail olma oranının %30 olduğunu ifade etmektedirler (32).

2.2.7.2. Sosyolojik Model

Sosyolojik kuramlar; çocuk istismar ve ihmali açıklarken yapısal değişkenleri dikkate almaktadır. Sosyolojik kuramlar, toplumdan kendini soyutlamış aile yapılarının, ailelerin sosyal yalnızlığının ve sosyal destek sisteminden yoksun oluşunun çocuklara yönelik istismar ve ihmali riskini artırdığını iddia etmişlerdir (30). Sosyolojik modeller, bireylerin toplumla ilişkisindeki sıkıntılara değinmekte ve sosyal desteğin önemini vurgulamaktadırlar. Ebeveyn toplumsal ilişkilerden ne kadar

uzak kalırsa sorunları kadar artacak ve istismara yönelebilecektir. Örneğin, aile sık göç ediyorsa toplumsal ilişkileri azalacağından stresi artacak ve sonuçta istismar gözlenebilecektir. Bu modelde, iş veya gelir kaybı, ekonomik faktörler yansırı yaşanan tüm kriz durumlarının da strese neden olacağından istismar uygulama durumunu artırabileceği düşünülmüştür. Modelde, çocuk istismarı ve ihmalinin azaltılabilmesi adına yalıtılma ve stresi azaltacak destek sistemlerinin kullanımını önermektedirler (32).

2.2.7.3. Ekolojik Model

Ekolojik kuramda tanımlanan, mikro sistem (yakın ev ve çevresi), ekosistem (ailenin içinde yer aldığı geniş sosyal ve iş sistemi) ve makro sistemin (mikro sistem ve makro sistemi etkileyen kültürel inanç ve değerler) ebeveynin bireysel gelişimi ile birlikte düşünüldüğünde çocuk istismarı ve ihmali bağlamının kapsamlı biçimde tanımlanacağı belirtilmektedir. Bu modelde, davranış analizi için üç konu vurgulanmaktadır. Bunlardan ilki, istismarcı ya da ihmalcı bir biçimde davranan ebeveynin davranışının nasıl geliştiğini sorarak ebeveynin bireysel gelişimine dikkati çekmektedir. İkincisi, davranışın hemen öncesinde neler olduğunu sorarak istismarın gerçekleştiği zaman yaşananlara işaret etmektedir. Üçüncüsü ise davranışın sonrasında neler olduğunu sorarak istismar ya da ihmalin işlevine öne çıkarmaktadır (30).

Yukarıda davranış analizi için belirtilen ilk düzeyde, ebeveynin çocukluğunda istismara uğramış olup olmaması ya da şu anda beceri ve ihtiyaçlarına uygun bir işte çalışıp çalışmaması gibi istismarcı ebeveynin özellikleri ve geçmişte yaşadıkları önem kazanmaktadır. Ekolojik kuram ise bireysel gelişimden ziyade gelişimin ortaya çıktığı bağlamı dikkate almaktadır. Ekolojik modelde, ekolojik kuramda tanımlanan, mikro sistem (yakın ev ve çevresi), ekosistem (ailenin içinde yer aldığı geniş sosyal ve iş sistemi) ve makro sistemin (mikro sistem ve makro sistemi etkileyen kültürel inanç ve değerler), ebeveynin bireysel gelişimi ile birlikte düşünüldüğünde çocuk istismarı ve ihmali bağlamının kapsamlı biçimde tanımlanacağını belirtilmektedir (30).

2.2.8. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Hukuki Boyutu

Dünyada ve ülkemizde çocuk hakları birçok yasal düzenleme ile korunmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali önlemek, çocukları karşılaşılabileceği tüm risklerden korumak adına birçok yasal düzenleme mevcuttur. Ülkemizde de çocuk hakları ve çocuğun istismar ve ihmalden korunması yasal düzenlemelerle sağlanmaktadır. Bu konudaki yasal düzenlemeleri ulusal ve uluslararası olmak üzere iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

2.2.8.1. Uluslararası Düzenlemeler

2.2.8.1.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk hakları sözleşmesi, çocuk haklarını düzenleyen, çocukların Magna Carta'sı olarak tanımlanabilecek en önemli uluslararası belgedir. Ayrıca sözleşme, tüm dünya çocuklarının çağdaş ve kaliteli bir yaşam sürmesini amaçlayan önemli bir uluslararası belgedir. Türkiye sözleşmeyi 29-30 Eylül 1990 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde toplanan "Çocuklar için Dünya Zirvesi"nde imzalamıştır. Sözleşmenin ana temasının; çocuğun her türlü kötü yaşam koşullarından maddi ve manevi olarak korunması ve bu konuda oluşturulacak toplumsal duyarlılık olduğu görülmektedir. Çocuk hakları konusunda kapsamlı ve nitelikli bir belge olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 18 yaşından küçük herkesi "Çocuk" olarak nitelendirmiştir (33). Sözleşme, hala güncelliğini koruyan ve çocuğa yönelik yapılan her türlü uygulamada temel alınan bir yapıya sahiptir.

2.2.8.1.2. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Bu sözleşme Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış ve 25.01.1996 tarihinde Strazburg'da imzalanmıştır. Çocuklara, B.M Çocuk Hakları sözleşmesi ile tanınan haklarının korunması için, Yargı mercileri önünde usule ilişkin haklar tanıyan bu sözleşme, Türkiye'de Aile Mahkemelerinin kuruluşu ile ilgili 4787 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesi, Aile Mahkemelerinin çocukları için çok önemli bir yere sahiptir. Sözleşme çocukların özellikle aile hukuku ilişkin davalarda ebeveynleri tarafından

istismar edilmelerini engellemekte, onlarla çatışan ve örtüşmeyen çıkarları söz konusu olduğunda küçüğe temsilci tayinine olanak vermektedir (34).

2.2.8.2. Ulusal Düzenlemeler

Türk hukuk sistemleri de diğer hukuk sistemleri gibi ana-babaların çocukları üzerindeki velayet hakkını tanımakta, bunların çocuklarını eğitmek amacıyla çeşitli disiplin yöntemlerini kullanmalarına olanak vermektedir. Ancak ana-babanın disiplin araçlarını kötüye kullanması suç teşkil etmektedir. Bu yasaya göre büyütmek, okutmak, korumak ve bir meslek için kendisine teslim edilen çocuk üzerindeki eğitmek veya itaat ettirmek yetkisini kötüye kullanarak o çocuğu tehlikeye düşüren kimse 8 aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılır (35).

Çocukların çalışma hayatındaki istismarını önlemeye yönelik hükümler İş Kanununda yer alır. Kanuna göre, 12 yaşından küçük çocukların çalıştırılması yasaktır. 16 yaşından küçük çocuklar ise ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaz ve çalışma saatleri 8 saati aşamaz (36).Yine iş kanuna göre; 12-18 yaş arası çocuklar işe alınmadan önce sağlık muayenesinden geçirilerek beden ve ruh sağlıklarının yapacakları işe uygun olup olmadıklarının tespiti zorunludur (36).

Türk Medeni Kanununda Çocuk Hakları sözleşmesinin bu maddeleri doğrultusunda ayrıntılı hükümler vardır. Medenî Kanun çocuğun ailede ana-babası tarafından yetiştirilmesinin çocuk için en uygun durum olduğu görüşünden hareket etmiştir. Kanunun 262. ve 264. maddelerine göre ana-baba çocuğu yetiştirmek, ona sevgi ve şefkat göstermekle yükümlüdür. Kanun bu görevlerini yerine getirebilmeleri için ana-babaya velayet hakkı vermiştir. Velayet, çocuğun şahsına, mallarına özen ve onu temsil hususunda ana-babaya yüklenen görevlerle bu görevlerin en iyi biçimde yerine getirilmesini sağlayan yetkilerden ibaret yalnızca çocuğun korunması amacını güden bir kurumdur (37).

Medeni Kanunun 347. maddesine göre; Eğer, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş bulunursa, çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmalarını beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare kalmamışsa, hâkim çocuğu anne-baba yanından alarak bir ailenin yanına veya kuruma yerleştirebilir. Anne-baba ve

çocuğun ödeme gücü yoksa bu önlemlerin gerektirdiği giderler devletçe karşılanır. (38).

Yine aynı kanunun 348. maddesine göre; Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz kalacağı önceden anlaşılırsa hâkim aşağıda hallerde velayetin kaldırılmasına karar verir.

1. Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, özürlü olması, başka yerlerde bulunması veya benzeri sebeplerle velayet görevini yerine getirememesi.
2. Ana-babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi ve ona karşı yükümlülüklerini savsaklaması (38).

Velayet ana-babadan her ikisinden de kaldırılırsa çocuğa vasi tayin edilir, kararda aksi belirtilmedikçe velayetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar (38).

Çocuğun cinsel istismarını önlemek üzere tedbirler Türk Ceza Kanuna göre alınmıştır. Türk Ceza Kanununun 103. maddesine göre,

1. Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden,
 - a. On beş yaşını tamamlamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,
 - b. Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılır.
2. Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması sureti ile gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.
3. Cinsel istismarın çocukla akrabalık ilişkisi bulunan kişiler tarafından, çocuğun vasisi, eğiticisi, bakıcısı, çocuğa sağlık hizmeti veren, çocuğa karşı gözetim ve koruma yükümlülüğü bulunan diğer bir kişi tarafından veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak sureti ile gerçekleştirilmesi

daha ağır ceza ile cezalandırılmayı gerektirmektedir. Ceza yarı oranında artırılır.

4. Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak sureti ile gerçekleştirilmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.
5. Cinsel istismar için başvuru alan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması halinde ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.
6. Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması halinde on beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.
7. Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda ağırlaştırılmış müebbet cezasına hükmolunur (39).

Çocuklara karşı işlenen suçların bildirim yükümlüğü ve bu yükümlülüğe uyulmaması halinde kişilerin alacağı cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu Madde 278'e göre, işlenmekte olan bir suç, yetkili makamlara bildirmeyen kişi 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçta yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır. Mağdurun 15 yaşını bitirmemiş bir çocuk olması durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır. Madde 279, Kamu görevlisinin suç bildirmemesini şu şekilde düzenlemiştir; kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini görevi ile bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi altı yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (39).

2.3. Yoksulluk

Yoksulluk tanım olarak gelir yetersizliğinin yanı sıra ekonomik, sosyal ve siyasal katılım olanaklarından yoksun olmayı içeren bir kavramdır (40). Sadece gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler için değil gelişmiş ülkeler içinde yoksulluk büyük bir sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Dünya liderlerinin katılımıyla

gerçekleştirilen 2000 Milenyum Zirvesinde ortaya çıkan kalkınma hedeflerinden birincisi yoksulluğun azaltılması olarak belirlenmiştir (41).

Dünya Bankası tarafından yayınlanan raporda “Mutlak Yoksulluk” tanımına yer verilmiştir. Bu kavram tanım olarak, günde 1 dolardan az gelire yaşamını idame ettiren kişiler için kullanılmaktadır. Dünya Bankası günlük kazancı 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanları mutlak yoksul sınıfına sokmaktadır (42). Ülkelerin tüketim kalıplarına göre geliştirilen ve tablolarda ulusal yoksulluk sınırı adı verilen “Görelî Yoksulluk” kavramı ile minimum kalori ihtiyacının yanı sıra tüketimi toplumun geneli tarafından yoksul olanlar içinde gerekli görülen barınma, eğitim, sağlık ve kültürel ihtiyaçlar gibi temel mal ve hizmetler kapsamaktadır. Yoksulluğun boyutlarını değerlendirebilmek ve yoğunluğunu ölçebilmek adına WHO ve FAO kuruluşları “aşırı yoksulluk” ve “kronik yoksulluk” kavramlarını oluşturmuşlardır. Aşırı yoksul, mutlak yoksulluk tanımında belirlenen kalori miktarının %80’ini karşılayabilenleri oluşturmakta, aşırı yoksul durumunun 5 yıl ve daha üzerinde sürmesi ise kronik yoksul olarak tanımlanmaktadır (43).

Erdoğan, (44) yoksulluğun tanımının yapılırken boyutlarının da değerlendirilmesi gerektiğini savunmuş ve yoksulluğun boyutlarını şöyle sıralamıştır:

Maddî Mahrumiyet: Hanede yaşayan halkın yeterli maddî kazancının olmamasından kaynaklanan mal ve hizmetlere ulaşmada yaşanan sıkıntı.

Fiziki Zafiyet: Yetersiz beslenme, sağlık hizmetlere ulaşmada yaşanan sıkıntı.

İzolasyon: Kaynaklara ve eğitim hizmetlerine ulaşmada yaşanan sıkıntı, taşrada bulunma ve ayrımcılığa maruz kalma.

Güçsüzlük: Herhangi bir mesleğe ve işe sahip olmama, var olan durumu değiştirecek yeterlilik ve güçten yoksunluk.

Katılımın Yetersiz Olmaması: Yoksulluğun önlenmesi ve azaltılması adına yapılan çalışmalara katılmamak; siyasi yaşamda etkin olamama.

Zamanın Yetersiz Olması: Bireylerin tüm zamanlarını yaşamlarını sürdürmek ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına çalışarak geçirmesi diğer sosyokültürel ihtiyaçlar için yeterli zamanın bulunmaması.

Çevre Kirliliği: Çevre kirliliğinin artması ve doğal kaynakların yok olması sonucunda bu yolla geçim kaynaklarının ortadan kalkması.

Yoksulluk birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Zastrow yoksulluğun nedenlerini; fiziksel ve zihinsel yetersizlikler, düşük eğitim seviyesi, kültürel yetersizlikler, ruhsal sorunlar, ekonomik problemler, ekonomik kriz, iş olanaklarının yetersizliği ve iş yerlerinin iflası olarak açıklamıştır. Bu gibi bir veya birden fazla sebeple ortaya çıkabilen yoksulluk; sadece toplumun bir kesimini değil bütün kesimlerini ilgilendiren bir sorundur. Yoksullukla birlikte suç oranı artmaktadır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan yoksul insanlar, eğitim, sağlık, ulaşım gibi birçok hizmetten yoksun kalarak ötekileştirilmekte ve var olan durumun değiştirmek için yeterliliklerini kullanamamaktadırlar (45). Görüldüğü gibi yoksulluk birçok farklı boyutuyla birlikte ele alınması gereken, düzeltilebilmesi adına toplumsal güç ve araçların kullanılması gerekli olan bir durumdur.

2.3.1. Çocuk Yoksulluğu

Yoksulluk; yaşlı, engelli gibi toplumun dezavantajlı kesimlerini daha fazla etkilerken dikkatle incelendiğinde en büyük etkiyi çocuklar üzerinde gösterdiği anlaşılmaktadır (46). UNICEF'in 2011 yılında yapmış olduğu bir çalışmaya göre 15 yaşından küçük çocukların dörtte biri yoksulluk sınırının altındadır. Kırsal kesimde ise bu oran beşte ikinin üzerindedir. Yoksul ailelerde aile üye sayısı diğer ailelere göre daha fazladır ve bu ailelerdeki çocuklar yoksulluğa daha açık bir konumda bulunmaktadır (47).

Yoksul çocuk, "Yaşamayı, büyümesini ve gelişmesi için gerekli olan maddi ve duygusal kaynaklardan mahrum kalması nedeniyle haklarından faydalanmayan, potansiyelinin tamamını kullanma başarısı gösteremeyen veya toplumun bütün ve eşit bir üyesi olarak katılamayan kişidir." UNICEF'in bu tanımı, çocuklardaki yoksulluğun etkilerinin sadece ekonomik düzeyle sınırlı kalmayıp onlara sosyal, psikolojik ve kültürel anlamdaki etkilerinde vurgu yapmaktadır. Çocuk yoksulluğunun göstergeleri bebek ve çocuk ölüm oranları, beş yaş altında düşük ağırlık, beş yaşın altında boy uzunluğu, temiz içme suyuna ulaşan nüfus oranı, tam aşıli çocuk oranı, ilköğretime başlayan çocuk oranı olarak belirlenmiştir (47).

Çocuk yoksulluğu, çocuğun ailesinin yaşadığı yoksullukla ilişkilidir. Yoksul aileler çocukların sağlıklı gelişimi için fizyolojik, psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamamanın yanı sıra çocuklarının istismara ve ihmale açık bir konuma sürüklemektedir (48). Çok çocuklu aileler, kırsal alanda yaşayan aileler, tek ebeveynli aileler, kırdan kente göç eden aileler, düzenli bir gelire sahip olmayan aileler, eğitim seviyesi düşük aileler ve engel durumu bulunan aileler yoksullukla karşı karşıya kalan çocukların ailelerinin özellikleridir (47). Yoksul ailelerde yetişen çocukların ileriki yaşamlarında yoksullukla karşılaşmaları diğer çocuklara göre daha olağandır.

Ailenin gelir durumu çocukların fiziksel ve psikososyal gelişimini ciddi ölçüde etkilemektedir. Bu konuyu açıklamak adına “yatırım teorisi” (investment theory) ve “iyi aile teorisi” si (good-parent theory) ortaya konmuştur. Yatırım teorisine göre ebeveynler çocuklarına genetik özelliklerinin yanı sıra yaşadıkları çevrenin sosyokültürel özelliklerini de aktarırlar. Çocuğun gelecekte başarılı olma ve sağlıklı bir gelişim seyri izleme şansı ailesinin ona ne derecede iyi imkânlar sunabildiği ile doğru orantılıdır. İyi aile teorisine göre ise düşük gelirli aileler çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramamaktadır. Bu ailelerde işsizlik, sağlık sorunları vs. gibi birçok stres faktörü bulunmaktadır. Teoriye göre bu etkenler ailedeki huzuru ve dolayısıyla çocuğun psikolojik gelişimini olumsuz etkilemektedir. Yatırım ve iyi aile teorilerine göre devletlerin yoksul anne-babaları ekonomik açıdan desteklemesi çocukların uğrayacakları istismar ve ihmal riskini azaltmanın yanı sıra zengin ailelerin çocuklarıyla aralarındaki farkı kapatma ve bu çocukların sosyal dışlanmaya maruz bırakılmasının önüne geçebilmektedir (4).

Avrupa Komisyonu ailenin yoksul ailelerin çocuklarının sağlık sorunlarıyla daha fazla karşılaştığını, akademik başarılarının daha düşük olduğunu, psikososyal gelişimlerinin daha geride olduğunu belirtmiştir. Yoksulluğun çocuklar üzerindeki en büyük etkisi beslenme yetersizliğidir. Eve yetersiz besin girmesi, annenin yaşadığı yorgunluk ve stres sebebi ile bebeğine anne sütü verememesi, annenin hamilelik döneminde yetersiz beslenmesi düşük doğum ağırlıklı bebeklerin doğmasına neden olmaktadır. Yetersiz beslenme çocuğun gelişimini olumsuz etkileyerek gelişim geriliği, engellilik ve kronik hastalıklara yol açmaktadır (5).

Yoksulluk çocukların eğitim hayatlarını da olumsuz etkilemektedir. Çoğu çocuk maddi imkansızlıklardan dolayı okula devam edememektedir. Yoksul bölgelerde okulların eğitim kalitesi düşüktür. Zorunlu eğitimini tamamlamadan okuldan ayrılma oranı da yüksektir (49). İyi bir eğitimden yoksun olarak büyüyen çocuklar ileriki yaşlar da iş bulmakta sıkıntı yaşamakta ve böylece yoksulluk bir döngü olarak devam etmektedir. Ayrıca bu çocukların güvensiz ev ortamlarında ve kötü konutlarda yaşamaları nedeni ile onları bekleyen diğer bir tehlike de ev kazalarıdır. Bilinçsiz ebeveynler bu kazaların çocuklar üzerindeki etkilerinin farkında olmadıkları için ev çocukları için yeniden dekore edilmemektedir (50). Turan ve Ceylan'ın yaptıkları çalışmada ise 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarının son bir ay içinde %19.3'ünün ev kazası geçirdiği bulunmuştur. Alasya'nın yaptığı çalışmada da, 1-6 yaş arasındaki çocukların %54,3'ünün en az bir kez ev kazası geçirdiği belirlenmiştir (51).

Yoksul aileler, çocuklarını yaşa ve gelişimlerine uygun olmayan işlerde çalıştırarak çocuk işçiliğine sebep olmaktadır. Bu durum çocukların eğitim hayatını yarıda bırakmasına, uzun saatler sokakta kalarak sağlık sorunları yaşamalarına, beslenme sorunlarının olmasına ve ihmal-istismara uğramalarına neden olmaktadır (52). Yoksul ailelerin çocuklarında uyaran eksikliği, stres, yetersiz ilgi sebebi ile öğrenme güçlüğü, anksiyete, hiperaktivite gibi davranış sorunları daha fazla görülmekte ve bu çocuklar sıklıkla yaşıtalarına göre psikosoyal gelişimleri açısından daha fazla sorunla karşılaşmaktadırlar (5). 2009 yılında TÜİK tarafından yürütölen araştırmada 6 yaşından küçük çocukların %24'ünün yoksulluk sınırı altında yaşadığı ortaya konmuştur. Aynı zamanda araştırmada çocuk işçiliğine dair veriler, çalıştırılan çocuklar büyük çoğunluğunun eğitim hayatına devam etmediğini, bunun da yoksulluğun nesiller arası geçişe neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (53). Bu tip durumlarda yoksul ailelerde çocuklar bir maddi kaynak olarak görölmektedir.

Ölkemizde çocukların bakımı ve korunması, olası istismar ve ihmal risklerinin önlenbilmesi, özellikle aile içi yaşanan yoksulluğun etkilerinin azaltılabilmesi adına çok çeşitli uygulamalar ve devlet politikaları bulunmaktadır. Türkiye'de çocuk koruma sistemi denildiğinde çocukların korunması ve bakımı adına sosyal politika ve planlar, yasal düzenlemeler, ailenin sosyal ve ekonomik

yönden güçlendirilmesi ve desteklenmesini amaçlayan her türlü karar ve uygulama anlaşılmalıdır.

2.4. Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Bakım Modelleri

Ülkemizde var olan sosyal politikaların kapsamında yaşlılar, engelliler, şiddet mağduru kadınlar, çocuklar yer almakta ve bu gruplar sosyal devlet ilkesi gereği devlet tarafından korunması gereken kişileri ifade etmektedir. Bu grupların arasında korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar sosyal politika uygulamaları açısından öncelikli bir yere sahip olup bu alanda gerçekleştirilecek uygulamalar ve kanunlar özel bir öneme sahiptir (54). Türkiye’de çocuk koruma sisteminden bahsederken, var olan yasal düzenlemelerin yanı sıra ülkedeki çocuk politikası ve bu bağlamda düzenlenen uygulamaların niteliğinden de bahsetmek gerekmektedir (55).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile birlikte bu zamana kadar yapılan uygulamaların tek elde toplanması sağlanmıştır. Böylece cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkemizde kopuk bir şekilde yürütülen hizmetler bir nebze de olsa bir araya toplanmış ve çocuk koruma sistemi için büyük bir adım atılmıştır. Sistemin gelişebilmesi için bu alana ayrılan bütçenin önemi büyüktür. SHÇEK 2007 Yılı Değerlendirme Raporuna bakıldığında, SHÇEK’in bütçesinin % 47’sini çocuk ve gençlik hizmetlerine, % 16’sını ise sosyal yardım hizmetlerine ayrılmakta olduğu görülmüştür. Yine aynı rapora göre; SHÇEK’in gerçekleştireceği faaliyetleri için; 2002 yılında 121 milyon TL olan kurum bütçesi 2007 yılında % 500’den yakın artışla 791,5 milyon TL’ye yükseltilmiştir (56).

Türkiye’de 2000’li yılların gelişiyle birlikte çocuk koruma politikaları ve var olan çocuk koruma sisteminde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile köklü değişiklikler hedeflenmiştir. Korunma ihtiyacı bulunan çocuklar bir sistem olarak diğer sistemlerle ilişki içindedirler. Bu ilişki sistemi, çocukların ailesini, yaşadığı toplumu ve çevresini, ülke politikalarını ve bu politikalara zemin oluşturan yasaları kapsar. Bu sistemlerden birinde yaşanan değişim diğer bütün var olan sistemleri etkileyecektir. Ekolojik sistem kuramına göre, çocuk sorununu açıklamak için; ülkemizde korunmaya ihtiyacı olan çocuk sorunu, toplumsal değişim, sosyoekonomik değişimler, göç, şehirleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal

değişmeye neden olan faktörlerle aile özelliklerinin birleşmesi sonucu oluşmuştur (56).

15.07.2005 tarihinde kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (57) korunmaya ihtiyacı olan çocuğu; "bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk" olarak tanımlamıştır. Kanunda korunma ihtiyacı bulunan çocuğu koruyucu ve destekleyici tedbirler şöyle açıklanmıştır:

- a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
- b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,
- c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

Sosyal hizmetin en temel alanlarından biri korunmaya ihtiyacı olan çocuklardır. Çocuk hangi nedenle ve hangi durumda korunmaya muhtaç kalmış olursa olsun bütün çocukların yaşına, durumuna uygun bir hizmet modelinden yararlandırılmaya ve reşit olana kadar korunma ve bakım ihtiyacının karşılanması hakkına sahiptir (58).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce 2017 Aralık ayında yapılan çalışma sonucu korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik istatistiki veriler Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik istatistiki veriler.

Yıl: 2017 Aralık	Kuruluş Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
Çocuk Evleri Sitesi	108	6.208
Çocuk Evleri	1.195	6.341
Çocuk Destek Merkezi	65	1.640
Toplam	1.368	14.189

Kaynak: AÇSB, Çocuk Hizmetleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce 2017 Aralık ayında yapılan çalışma sonucu korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler Tablo 2.3'de gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler.

Çocuğa Yönelik Hizmetler	Çocuk Sayıları
Kuruluş Bakımı Altında Bulunan	14.189
Koruma Altına Alınmadan Aile Yanında Destek Verilen	104.729
Aileye Döndürülen Çocuk (2005-2017)	11.342
Toplam Evlat Edindirilen	16.171
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan	5.642
Koruyucu Aile Sayısı	4.654
Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde Ücretsiz Bakılan	2.400

Kaynak: AÇSB, Çocuk Hizmetleri

Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde halen uygulanmakta olan bakım ve koruma yöntemleri genel olarak şu şekildedir:

2.4.1. Kurum Bakımını Sağlayan Hizmet Modelleri

2.4.1.1. Çocuk Evleri Sitesi

Bu siteler kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde, aile ortamına benzer yapılarda çocukların yetiştirilebileceği küçük müstakil binalardan oluşturulan site içerisinde hizmetin verildiği sosyal hizmet kuruluşlarıdır. “Sevgi Evi” olarak hizmet vermekte iken “Çocuk Evleri Sitesi” olarak değiştirilen kuruluşlar en fazla 12 çocuğun üçer kişilik odalarda kaldığı, çocukların yaşlarına göre ihtiyaçları göz önünde bulundurularak site içerisinde ve villa tipi evlerden oluşan, aile ortamına benzer bir ortam geliştirmeyi hedefleyen kuruluşlardır (59).

2.4.1.2. Çocuk Evleri

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için her ilde farklılaşmak ile birlikte, genellikle il merkezinde, apartman dairelerinde 0-18 yaş grubu 6-8 çocuğun ev ortamı kurularak çocukların fizyolojik, kültürel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini en iyi şekilde sağlamalarını amaçlayan kurumlardır. İlk çocuk evi Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ile işbirliği protokolü ile 2000 yılında açılmış ve bu hizmet 2005 yılı içerisinde yaygınlaştırılmaya başlamıştır (60).

2.4.1.3. Çocuk Destek Merkezi

Bu merkezler; ihmal veya istismara maruz kalan ve bu gibi sebeplerle sokakta yaşamaya başlayan ya da sokakta çalıştırılan 7-18 yaş arası çocuk ve gençleri geçici bir süre ile topluma yeniden kazandırmak için hizmet veren yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlarda, çocuklara ve onların ailelerine rehabilitasyon ve rehberlik hizmetleri verilmekte, çocukların okula yeniden dönüşü sağlanmakta, çocukların iş ve meslek edindirme kurslarına kayıtları yapılmakta olup bunun yanı sıra çocukların beslenme, temizlik gibi temel ihtiyaçları da karşılanmaktadır (60, 61).

Suçta sürüklenen ve sokakta yaşayan çocuklara hizmet veren merkezilerin farklı isimlerle (çocuk ve gençlik merkezleri, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri) adlandırılması, çocukların korunmaya muhtaçlığı ve mağduriyetine işaret

ettiğinden; 19.02.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bu merkezlerin ismi “Çocuk Destek Merkezi” olarak değiştirilmiştir. Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği ise 29.03.2015 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (59).

2.4.2. Koruyucu Aile

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre, koruyucu aile; korunmaya ihtiyacı olduğu kabul edilen ve devletin korunmasına alınmış bir çocuğu yasal izinlerle, evinde barındıran, bakan ve yetiştiren aile olarak ifade edilmektedir (62). T.C. vatandaşı olan, sürekli Türkiye'de ikamet eden, en az ilkokul seviyesinde eğitim almış ve düzenli gelire sahip olan, çocuğun öz anne-baba ya da vasisi olmayan, evli ya da bekâr, çocuklu ya da çocuksuz herkes koruyucu aile olabilir. Akrabaların koruyucu aile olmak istemesi halinde yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre yaş ve eğitim koşulları değerlendirilmektedir. Koruyucu aile yanına en fazla üç çocuk yerleştirilir. Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere her çocuk için, yaş aralıklarına göre belirlenen oranlar karşılığı maddi destek, hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık ve net olarak ödenir (59).

Koruyucu aile hizmeti, çocuğun bir aile yanına yerleştirilerek bakımın sağlandığı bir hizmet olması sebebi ile kurum bakımından oldukça farklı bir uygulamadır. Bu uygulamada öz ailesi tarafından bakılmasına olanak olmayan çocuk veya çocukların bakımı ve ihtiyaçları geçici veya devamlı olarak koruyucu aileleri tarafından sağlanır. Bakım veren kişi genellikle aynı kalır ve bu sayede çocuğun güvenli bağlanma ihtiyacı karşılanarak çocuğun ruhsal gelişimi olumlu yönde etkilenir (63). Herhangi bir sebeple öz ailesi yanında yaşayamayan çocuklara aile ortamı sağlaması ve çocuğun bu aile ortamı sayesinde sağlıklı bir psikososyal gelişim sağlayabilmesi açısından koruyucu aile hizmeti büyük önem taşımaktadır.

2.4.3. Evlat Edindirme

Evlat edindirme, bakım yöntemleri arasında çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan çocuk refahı alanının önemli bir modelidir. Koruyucu aile hizmetinden

farkı, evlat edinme hizmetinde aile hukuksal bir süreci tamamlayarak çocuğun velayet hakkını almaktadır. Koruyucu aile sisteminde ise aile çocuğun sorumluluğunu devlet ile paylaşmakta ve çocuğun velayeti öz ailesinde kalmaktadır. Evlat edinme bu bakımdan yasal ve sosyal açıdan anne ve baba ile çocuk arasında bir ilişki kurulmasıdır (49, 64).

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 305- 320. maddelerine göre: Evlat edinme, koşulları sonuçları ve sona ermesi bakımından hâkimin izni ile tamamlanan hukuksal bir kurum olup evlat edinenle evlatlık arasında evlilik içi soy bağına benzer bir hısımlık ilişkisi meydana getirmektedir. Evlat edinme, ana–babası hukuken ya da fiilen belli olmayan veya ana–babası bulunmakla birlikte asıl ailesinde sağlıklı yetişme olanağı bulunmayan çocukların, başka bir ailenin devamlı ve asli üyesi durumuna gelmesini sağlar. Evlat edinme sonucunda, çocuk evlat edinenin soyadını alarak onun velayetine girer ve onun mirasçısı olur (64).

Evlat edinme koşulları ise şunlardır (59):

- Küçüğün evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması,
- Evlat edinmenin her halde küçüğün yararına bulunması,
- Evlat edinecek kişi veya eşlerin, evlat edinilenden en az on sekiz yaş büyük olması,
- Ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızasının alınması,
- 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 331. ve 312. maddelerinde yer alan hükümler hariç, 309. maddesinde belirtilen şekilde küçüğün anne ve babasının rızasının bulunması,
- Küçüğün vesayet altında olması halinde, Türk Medeni Kanununun 397. maddesinden öngörülen vesayet dairelerinin izninin alınmış olması,
- Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları ve otuz yaşını doldurmuş olmaları şartları başvurular arasında aranır.

2.4.4. Çocuğun Öz Ailesi Yanında Destek Hizmetleri

Aile, hayatını öğrendiği ve kişilik gelişiminin tamamlandığı ilk sosyal gruptur. Ebeveynler çocuğa model olarak onun kişilik gelişimine ve davranış

biçimlerine etki eder. Çocuğun sağlıklı psikososyal gelişimi için güvenli bir şekilde bağlanma geliştirebileceği, kendini ifade edebileceği, özgüvenini geliştirecek bir aile ortamına ihtiyacı vardır. Ailenin çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamadığı ya da görevlerini yerine getirmediği durumlarda devletler çocuğun bu ihtiyacını karşılayabilmek adına çeşitli çözümler geliştirmişlerdir (65, 66). Bu nedenle çocuk hakkında var olan uygulamalarda öncelikli amaç çocuğun kendi öz ailesi yanında bakımındır. Türkiye’de ayni ve nakdi yardımlar ile çocuğun kendi ailesi yanında bakılması yöntemi 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda öngörülmüştür (37).

2.4.5. Çocuğun Gelişimi Yönünden Aile Yanında Bulunmasının Önemi

Aile, çocuğun ebeveynlerini rol model olarak davranış kalıplarını öğrendiği ve ilk sosyal becerilerini kazanmaya başladığı toplumun en küçük birimidir. Çocuğun sağlıklı bir gelişim seyri geçirebilmesi için yaşamının ilk zamanlarında sevgi, güven, beslenme, barınma gibi temel gereksinimleri ebeveynleri tarafından karşılanmalı ve bebeğe yeterince uyaran sağlanmalıdır. Gereksinimleri yeterince ya da hiç karşılanmayan çocuklar sevilmediği, sahiplenilmediği ve ilgilenilmediği düşünceleri ile öfke, suçluluk duygusu, değersizlik hissi geliştirebilmekte ve ileriki yaşamının kalitesi büyük ölçüde etkilenebilmektedir (67).

İnsanların yaşam kalitelerinin gelişmesinde birçok faktör etkili olabileceği gibi bunların en önemlilerinden biri ailedir. Bireylerin ihtiyaçlarının karşılandığı ve öğrenme davranışının gerçekleştiği ilk yer aile kurumudur. Çocuk ne kadar temel ihtiyaçlarının karşılandığı güvenli ve sevgi dolu bir aile ortamında büyürse yaşamının ileriki yıllarında olumlu bir benlik algısı o kadar olası olacaktır. Anne-babadan bir veya ikisinin birden kaybı, suç işleyerek cezaevine girmesi, hastalık geçirmesi, kaza, doğal afet, boşanma, gayri resmi ilişkiler gibi sebeplerle çocuklar korunmaya ihtiyacı olan çocuk konumuna düşebilirler. Bu nedenle çocuklar ileriki yaşlarda suça sürüklenebilir, alkol ve madde kullanma, ruhsal hastalıklara yakalanma riskleri artabilmektedir (68).

Aile, insan yaşamını önemli derecede etkileyen toplumun en küçük birimidir. Çocuğun gelişiminin sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi, ileriki yaşamını sağlam temellerle oluşturabilmesi sağlıklı ve mutlu bir aile ortamında mümkündür. Bunun

için çocukların aile yanında büyüebilmesi adına ailelerin bu konuda desteklenmesi ve ailedeki sosyal sorunların çözülmesi büyük önem taşımaktadır (69).

2.4.6. Çocuğun Aile Yanında Desteklenmesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi

Birleşmiş milletler çocuk hakları sözleşmesine göre 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılmaktadır. Çocukların sağlıklı bir çevrede doğup büyümesi, haklarından tam anlamı ile yararlanabilmesi, bütün istismar ve ihmal risklerine karşı korunabilmesi adına sorumluluk devlet ve aileye aittir. Devlet sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi alanlarda çocuğun yetiştirilmesi sorumluluğunu ailesi ile paylaşmakta ve aileyi denetlemektedir. Devlet eliyle çocukların korunması konusu 2.Dünya savaşı ile başlamış ve günümüzde giderek daha büyük bir ivme kazanmıştır. Çocuğu koruyacak pek çok bildirge ve sözleşme geliştirilmiş ve ülkemiz bu belgelere dayanarak çocukların korunması adına politikalar ve programlar geliştirmiştir (70).

Nüfustaki dezavantajlı gruplar için sosyal politika ve uygulamaları özellikle çocuklar söz konusu olduğunda bütüncül bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu politikalar çocukların ve ailelerinin hem sosyal hem ekonomik sorunlarına dayanan kapsamlı müdahale planları oluşturmalı, yoksulluk ve dışlanmasının çok boyutlu doğasına işaret eden sektörler arası koordinasyon kolaylaştırılmalıdır. Bu sayede çocukların hayatlarını etkileyen sosyal sorunların etkilerini azaltmak, koruyucu önleyici hizmetler ile olabildiğince riskleri elimine etmek, aileler için eşit fırsatlar yaratarak ailelerin üzerindeki yoksulluk ve dışlanmasının etkilerini azaltarak çocukların korunmaya ihtiyacı olan çocuk durumuna düşmesine engel olmanın sağlanması amaçlanmaktadır. Sosyal politikaların üretim aşamasında çocukların fikirleri alınmalı ve çocuk katılımının da sağlanması gerekmektedir (71).

Bu noktada karşımıza sosyal destek kavramı çıkmaktadır. Sosyal destek; bireyin arkadaşları, kök ailesi ve yakınları tarafından kabulüdür. Zor ve keyifli anlarında onu desteleyecek ve kabul edecek yakınlarının varlığıdır “Sosyal destek” ve “Çevresi içinde birey” kavramları ağırlıklı olarak sosyal hizmet sektörü içinde yapılandırılmıştır. Çocuklara yönelik uygulamalarda aile desteği, önemi giderek artan bir yaklaşımdır. Güçlü sosyal bağlar özellikle aile bireyleri ile kurulanlar risk altındaki çocuklar için büyük önem arz etmektedir. Birçok araştırmada ve ulusal

sözleşmelerde belirtildiği gibi çocukların yaşamında ailenin önemi büyüktür. Çocuğun sağlıklı gelişimi ve olası risklerden korunması birincil görev aileye düşmekte, devlet ise ailenin bu sorumluluğunu yerine getirip getirmediğini denetlemekle mesuldür. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar adına yürütülen aile destek hizmetleri bakım veren rolleri üzerinden aileleri destekleyen, toplum temelli hizmetler olarak sınıflandırılabilir. Uygulamada ailelere yönelik gerçekleştirilen hizmetlerin amacı çocukların psikososyal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları için ailelere rehberlik etmektir (70).

2.4.7. Öz Aile Yanında Önleyici Hizmetler

2.4.7.1. Kreş ve Gündüz Bakımevi Hizmetleri

Çalışan anne-babaların 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımlarını gerçekleştirmek için özel kreş ve gündüz bakımevi hizmetleri yürütülmektedir. İlkokul ve ortaokul öğrenimine devam eden çocukların okul zamanları dışında sosyal faaliyetlerle gelişimlerinin desteklendiği özel çocuk kulüpleri bulunmaktadır. Kuruluşların %3 lük oranda kontenjanı dezavantajlı ailelerin çocuklarına ayrılmıştır (72).

2.4.7.2. Sosyal Yardımlar

Sosyal yardım, temel gereksinimleri karşılayabilme olanaklarından yoksun olanlara yönelik bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanıdır (73). Sosyal yardımlar muhtaçlık tespitine göre yoksullara karşılıksız olarak verilen ve yoksullukla mücadeleyi amaçlayan ayni ve nakdi yardımlardır (74). Ülkemizde sosyal yardımların sağlanmasında kamusal sosyal yardımları yerine getiren merkezi yönetim başta olmak üzere yerel yönetimlerin, STK'ların, dini kurumların hatta özel sektörün rol oynadığı söylenebilir. Türkiye'deki sosyal yardım uygulamaları şunlardır:

- İlköğretim ve ortaöğretimde parasız yatılı veya burslu öğrenci okutma ve bunlara yapılacak sosyal yardımlara ilişkin 2684 sayılı kanun.
- 2828 sayılı sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu kanunu.

- Vakıflar genel müdürlüğünün teşkilat görevleri hakkında 227 sayılı kanun hükmünde kararname.
- 5263 sayılı sosyal yardımlaşma ve dayanışma genel müdürlüğü kanunu.
- Yeşil kart uygulaması.
- Yüksek öğrenim öğrencilerine burs, kredi verilmesine ilişkin 5102 sayılı kanun.
- 5393 sayılı belediye kanunu ve 5216 sayılı büyükşehir belediyesi kanunu.

Sosyal yardımlar kapsamında çocukları adına ailelere barınma, gıda, şartlı eğitim, şartlı sağlık ve ücretsiz kitap yardımları verilmektedir. Son dönemde Vakıfların gerçekleştirdiği hizmetlerin başında ilk aşamada Dünya Bankasının finanse ettiği ardından başarılı bir uygulama olması nedeniyle SYDV tarafından devam ettirilen sosyal riski azaltma projesi gelmektedir. Projenin önemli bir ayağını eğitim ve sağlık alanlarını kapsayan şartlı nakit transferleri (ŞNT) oluşturmaktadır. ŞNT eğitime devam eden çocuk sayısını artırmayı, anne çocuk sağlığına ilişkin önlemleri etkin uygulamayı amaçlamaktadır. Proje en yoksul %6'lık kesimi hedeflemektedir. Ancak henüz bu kesime tamamen ulaşılabilmiş değildir.

2.4.7.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Sosyal ve ekonomik destek hizmeti; ekonomik desteğe ihtiyacı olduğu tespit edilen ailelerin çocuklarına, kuruluş bakımından yararlanmakta olup desteklendikleri takdirde ailesi yanına döndürülebilecek çocuklara, haklarında korunma/bakım tedbiri alınmış ve reşit olarak sosyal hizmet kuruluşlarından ya da koruyucu aile yanından ayrılan gençlere kendi sosyal ortamından koparılmadan bakımının sağlanmasına veya ekonomik olarak ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik verilen sosyal hizmet desteği ile nakdi olarak yapılan ekonomik destek ödemesidir. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti, 2828 sayılı kanununun 10. maddesi gereğince kurulan mülga Sosyal Yardım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmekte iken 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığınca yürütülmesi uygun bulunmuştur. Söz konusu kararnamenin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Görevleri konulu 8.maddenin (a) ve (b) bentlerinde çocuğa yönelik koruyucu önleyici hizmetlerin oluşturulması yer almaktadır. Bunun yanında Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkındaki Yönetmelik 3 Mart 2015 tarihli 29284

sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve hizmetin esas ve usulleri yeniden düzenlenmiştir (75).

Sosyal ve ekonomik destek hizmeti ile bireyler yaşadıkları çevrenin koşulları ile birlikte değerlendirilmekte ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve mevcut risk faktörlerini elimine etmek bunun yanı sıra çocuğun yaşadığı sosyal çevrede risk durumunun analiz edilerek gerekli koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması amaçlanır (76).

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin çocuğa ve aileye katkıları şunlardır (75):

- Çocukların kurum bakımına alınmadan aile yanında desteklenmesi sağlanmaktadır.
- Ekonomik nedenlerle ailenin parçalanmasının önüne geçilmektedir.
- Kriz durumu yaşayan ailelerin geçici olarak desteklenmesi sağlanmaktadır.
- Parçalanmış ailelerde özellikle çocuğunun bakımını üstlenmek isteyen annelere destek verilmektedir.
- Ailenin yaşadığı olumsuz durumlara karşı kurumsal destek sağlanarak kişilere yalnız olmadıkları hissettirilmektedir.
- Kuruluş bakımından ayrılan ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyan çocuk ve gençler desteklenmektedir.
- Verilen hizmetler ile sorunlar derinleşmeden çözülebilmektedir.

Sosyal ve ekonomik destek hizmeti yalnızca ailelerin durumlarına uygun maddi desteği değil aynı zamanda çocuğun sağlıklı bir şekilde psikososyal gelişimini ailesinin yanında tamamlayabilmesi adına çocuk ve tüm ailesini kapsayan sosyal hizmet müdahalesini de içermektedir. Sosyal çalışmacılar ailelerle çalışırken bağlantı kurucu, ara bulucu, kolaylaştırıcı, güçlendirici, harekete geçirici rollerindedir. Bu nedenle verilen hizmet sadece aileleri maddi anlamda güçlendirmek adına verilen ekonomik desteği değil bunun yanı sıra koruyucu ve önleyici hizmetleri de içermektedir. Hizmetten faydalandırılan ailelere etik ilke ve kurallar çerçevesinde ailelerin ev ortamı, iş yerleri, çocuklarının okulu ve bu kapsamda yapılan çevre araştırmaları doğrultusunda hazırlanan sosyal inceleme raporları ile hizmet verilir (77).

Koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında ihtiyaç duyulan vakalara yönelik sosyal hizmet desteği sağlanması amacıyla meslek elemanlarının yaptığı mesleki çalışmaları şöyle sıralayabiliriz (78):

- a) Aile içi sorunların çözümlenmesine destek olmak.
- b) Ailenin ve çocuğun çevreye uyumunu sağlamak.
- c) Çocuğun okula uyumu ve eğitime devamı için aileye rehberlik yapmak.
- d) Kriz durumu yaşayan aileye psiko-sosyal destek sağlamak ve rehberlik yapmak.
- e) Bireyin sosyal işlevselliğini tekrar kazanması, tekrar iş ve meslek edinmesi ve üretkenliğini harekete geçirmek için mesleki müdahale ve rehberlik yapmak.
- f) Müracaatçıya toplumsal kaynaklar ve hizmetler konusunda rehberlik yapmak, gerekirse uygun birim veya kuruma havale etmek.

2.4.7.3.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinin Genel Esasları

Yapılan sosyal ve ekonomik destek uygulamaları şu esaslar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (75):

- Ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine yönelik, aile ve çocuklarla mesleki çalışmalar yapılması,
- Gençlerin ve ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde sosyal sorunlarının tespiti ve çözümlenmesinde gerekli rehberlik ve desteğin sağlanarak hayat standartlarının yükseltilmesi,
- Yardım faaliyetlerinde bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliğinin sağlanması, kamu veya özel kurumların sosyal yardım amaçlı veri tabanı kullanılarak mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılması,
- Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin uygulanmasında korunmaya ihtiyacı olan çocuklara öncelik tanınması,
- Muhtaç durumda bulunan çocuğun ailesi ve yakınları ile en kısa sürede kendi imkânlarıyla yaşamlarını idame ettirebilecek seviyeye gelmesi,

- Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin sosyal güvenlik sisteminin boşluklarını dolduracak şekilde planlanıp geliştirilmesine özen gösterilmesi,
- Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin muhtaçlık kıstası ve çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilmesi ve izlenmesi,
- Durumu uygun olan çocukların bakım tedbiri kararı alınmadan ailesi veya yakınları yanında desteklenmesi,
- Sosyal hizmet kuruluşlarında bakım tedbir kararı bulunan çocuklardan, sosyal ve ekonomik destekle aile yanına döndürülmeleri uygun olanların bakım tedbiri kararının kaldırılarak aile ortamında bakılması ve desteklenmesi,
- Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlananlardan ve zorunlu eğitim kapsamında olup çeşitli nedenlerle eğitimine devam edememiş çocukların okula devamlarının sağlanması,
- Müracaatçı ve ailesi hakkında edinilen bilgi ve belgelerin gizlilik ilkesine dikkat edilerek işlem yapılması ve kişisel verilerin korunması,
- Sosyal hizmet desteği ve ekonomik desteğin verilmesinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde insan haysiyeti ve vakarına yaraşır şekilde hareket edilmesi, özel hayatın gizliliğinin korunması, kişilik haklarının ihlal edilmemesi, çocuk hakkında alınacak her türlü karar ve yapılacak işlemlerde çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilmesidir.

Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği'nin 4. maddesine göre söz konusu hizmetler süreli ve geçici yardım olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır (78):

- a) Süreli Yardım, muhtaç kişilere karşılaştıkları hayat güçlüklerini gidermek amacıyla Kurumun bütçe imkânları ölçüsünde yapılacak yardımları kapsamaktadır. Aileler periyodik olarak izlenmekte, yardım alma durumları ortadan kalkmadığı sürece 2 yıllık süreçler halinde yardımları devam etmektedir.
- b) Geçici Yardım, sosyal ve ekonomik bir sorunun çözümünde yardımcı olabilmek amacıyla yılda bir, zaruri hallerde en çok iki defaya mahsus olmak üzere yapılacak yardımları ifade etmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce 2019 yılı Ocak-Haziran ayları arasında ekonomik destek tutarları Tablo 2.4'te gösterilmiştir.

Tablo 2.4. Sosyal ve ekonomik destek hizmeti ödeme oranları.

Eğitim Grupları	Oranlar %	2019 Ocak-Haziran Ekonomik Destek Tutarları
Okul Öncesi Çocuk	50	620,34
İlköğretime Devam Eden Çocuk	75	930,50
Ortaöğretime Devam Eden Çocuk	80	992,54
İlköğretim veya Ortaöğretim Seviyesinde Olup Okula Devam Etmeyen Çocuk için	50	620,34
Yetişkinler için	40	496,27
1 Kat Geçici		1.240,67
2 Kat Geçici		2.481,34
3 Kat Geçici		3.722,01

Kaynak: AÇSB, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalanabilecek kişiler SED yönetmeliğinin 6. maddesinde şöyle açıklanmıştır (78):

- Haklarında bakım tedbiri kararı verilerek kuruluşlarda bakılan ve desteklendikleri takdirde ailesi veya yakınları yanına döndürülebilecek çocuklar,
- Ekonomik yoksunluk nedeniyle, desteklenmedikleri takdirde korunmaya muhtaç duruma düşecek çocuklardan haklarında bakım tedbiri kararı alınmaksızın SED hizmetinden yararlandırılarak ailesi veya yakınları tarafından bakılabilecek çocuklar,
- Bakım tedbir kararlı iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle, sosyal hizmet kuruluşlarından veya koruyucu aile yanından ayrılanlardan iş ve meslek edinme kursuna veya eğitimlerine devam eden veya bir iş ve meslek sahibi olamayıp desteklenmedikleri takdirde muhtaç duruma düşecek olan gençler,
- Olağanüstü bir felaket, tabii afet, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar ile hayati tehlike arz eden

ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan veya vefat eden kişilerin çocukları yararlanabilmektedir.

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden 18 yaşını doldurmuş olmasına rağmen yararlanabilecek bireyler ise şunlardır (78):

- a) Ekonomik destek almakta iken on sekiz yaşını dolduranlardan, desteklenmedikleri takdirde eğitimine devam edemeyecek durumda olan orta öğretim öğrencileri yirmi yaşına kadar,
- b) Ekonomik destek almakta iken on sekiz yaşını dolduran çocukların meslek edinme kursuna devam etmesi halinde, kurs süresince en fazla bir yıla kadar,
- c) Bakım tedbiri kararı uzatılanlardan yükseköğrenime devam edenler ise yirmi beş yaşına kadar faydalanmaya devam edebilmektedirler.

Sosyal ve ekonomik destek hizmeti, aile destek hizmetleri ve aile koruma hizmetleri çerçevesinde ele alınabilir. Aile koruma hizmetleri daha çok koruyucu ve önleyici hizmetleri içerirken, aile destek hizmetleri daha çok kriz ve risk durumundaki ailelere yönelik mesleki müdahaleleri içermektedir. Bu bağlamda sosyal ve ekonomik destek hizmetini bakım modeli olarak SED ve koruyucu/önleyici hizmet modeli olarak iki şekilde ele almak mümkündür (79).

2.4.7.3.2. Bakım Modeli Olarak Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Çocuk refahı alanında yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda kurum bakımının çocuklar için doğurduğu olumsuz sonuçların önüne geçebilmek adına evlat edinme, koruyucu aile uygulamalarının yanı sıra çocuğun öz ailesi yanında desteklenmesi bir bakım modeli olarak görülmektedir (80, 81). Bu kapsamda ekonomik nedenlerle kuruluş bakımına alınan çocukların ailesi ve yakınları yanında ekonomik destek sağlanarak bakılması ve periyodik olarak izlenmesi amacıyla 2005 yılında aileye dönüş uygulaması başlatılmıştır. Böylece çocukların kurum bakımının olumsuzluklarından uzak kalması ve aile içinde bakımı sağlanmıştır (75).

2.4.7.3.3. Koruyucu ve Önleyici Hizmet Modeli Olarak Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Çocukların öz ailesi yanında psikososyal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayarak yetişebilmelerine ulusal ve uluslararası belgelerde yer verilmiştir. Ülkemizin de imzaladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 18. maddesinde “Bu sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.” ibaresi yer almaktadır (82).

Bu kapsamda ailelere sunulan sosyal ve ekonomik destek hizmeti ile çocuğun aile ortamından kaynaklanabilecek riskli durumların tespit edilerek önlenmesi ve çocuğun ilk sosyal deneyimlerini ve ilişki kurmayı öğrendiği aile ortamından uzaklaşmadan sorunların çözümünü kapsamaktadır.

2.5. Dünya’da ve Türkiye’de Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

2.5.1. Dünyada Çocuk İstismarı ve Yoksulluğu

Çocuk istismarı ve ihmali, toplumların duyarlılığı ve bu konuda çalışan uzmanların bilgi ve tecrübeleri arttıkça önemini daha da artıran güncel bir konudur. Her geçen gün bu alanda yapılan araştırmalar artmakta ve çocukların istismardan kaynaklanan ölüm, yaralanma, ruhsal bozukluklar gibi sonuçların önüne geçebilmek, var olan çocuk koruma politikalarının geliştirilebilmesi adına çalışmalar yürütülmektedir (83). Dünya Sağlık Örgütü tarafından 70’den fazla ülkede, 160’dan fazla uzman ile yapılan üç yıllık çalışmanın raporuna göre 2000 yılında şiddet nedeniyle 1.600.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu ölümlerin neredeyse yarısı intihar, üçte bire yakını cinayet ve beşte biri savaş sebebiyle gerçekleşmiştir (84).

Dünya üzerindeki farklı ülkelerde yapılan 48 farklı çalışmada ortaya koyulan sonuçlara göre: erkeklerin %5-10’u ve kadınların %20’si çocukluk döneminde cinsel istismara uğradığı ortaya çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri The National Child Abuse and Neglect Data System (NCANDS) raporlarına göre 2015 yılında raporlanan 1670 çocuk ölümü ne istismar sebep olmuştur. Aynı rapora göre en çok

istismara 3 yaşından küçük çocukların uğradığı bulunmuştur. Çocuk istismarı ve ihmalden kaynaklanan ölüm olguları incelendiğinde %72,9 ölümün ihmalden, %43,9'unun fiziksel istismardan, %21,5'inin birden fazla çeşit istismar ve ihmalden, %1,1'inin duygusal istismardan ve %1,2 kadarının da cinsel istismardan kaynaklandığı bulunmuştur. İsrail'de 5742 ilkokul öğrencisiyle yapılan bir anket çalışmasında öğrencilerin % 22,2'sinin fiziksel, % 29,1'nin duygusal istismara uğradığı bildirilmiştir. Kanada'da ihmal ile ilgili yapılan ulusal bir çalışmada %19 fiziksel ihmal, %12 terk edilme, %11 eğitim ihmali, %48 ebeveyn hatasından kaynaklanan fiziksel yaralanma saptanmıştır (85).

Amerika Birleşik Devletleri'nde bu konuda yapılan çalışmalar, çocukların yaklaşık %12'sinin cinsel olarak istismar edildiğini kadınların %27, erkeklerin ise %16'sının çocuklukları ya da ergenlikleri boyunca en az bir kez cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir (86). İstismardan ayrı bir olgu olarak ihmal üzerine çok fazla çalışma yapılmadığı görülmektedir. İhmalin, fiziksel istismardan 2 kat, cinsel istismardan 5 kat daha fazla görüldüğü düşünülmeye karşın ihmal çalışmalarının istismar çalışmalarından daha az olması gerçek sıklığın bilinmesini güçleştirmektedir (87).

Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan çocukların yaklaşık %40'ı mutlak yoksulluk sınırının altında bir yaşam sürmektedir. Yoksulluk en büyük etkiyi çocuklar üzerinde göstermekte birçok çocuk yoksulluk yüzünden okula gidememekte ve çalışma hayatına atılmakta hatta yaşamını yitirmektedir. Pelton'un, (88) yoksulluğun çocuk ihmali ve istismarı üzerindeki etkisini belirlemek için yaptığı araştırmada yoksulluğun, ırkın ve ön yargıların çocuk istismar ve ihmali artırıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Holtz ve arkadaşları (89), yoksul çocuk ve gençlerdeki davranış problemlerini belirlemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 357 çocuğun anne ve babası ile yapılan çalışmada gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarında dışsallaştırma problemleri görülmüştür.

Tampubolan (90), çocukluk dönemini yoksulluk içerisinde geçiren kişilerin, konuşma hızını, hafıza ve ruh sağlıklarının nasıl olduğunu belirlemek amacıyla İngiltere'de gerçekleştirdiği araştırmasında çocukluk döneminde yoksulluğun

etkilerini yaşıyan kişilerin yetişkinlik dönemlerinde zayıf hafıza gücü ve daha fazla depresyon yaşadıkları yönünde olmuştur.

2.5.2. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Yoksulluğu

Çocuk istismarı ve ihmali konusu dünyada olduğu gibi ülkemizde de güncelliğini koruyan; konu ile ilgili uzmanlarca birçok araştırma ve çalışma yürütülen bir alandır.

UNICEF’in yaptığı bir araştırmaya göre; istismara tanıklık etme açısından nicel bulgulara bakıldığında; Türkiye’de yaşıyan 7-18 yaşlar arasındaki çocukların yüzde 56’sının fiziksel istismara, yüzde 49’unun duygusal istismara ve yüzde 10’unun cinsel istismara tanık olduğu anlaşılmıştır. Yine aynı araştırmanın maruz kalınan istismar türleri açısından nicel bulgulara bakıldığında; 7-18 yaş arası çocukların %25’inin ihmale uğradığı, %45’inin fiziksel istismara uğradığı, araştırmaya katılan her iki çocuktan birinin duygusal istismara maruz kaldığı görülmüştür (91).

7-18 yaş arası çocukların maruz kaldıkları ihmal türleri arasında en çok yaşıyan ihmal türünün yalnız bırakılmak olduğu tespit edilmiş; Tüm ihmal türleri geneli için, çocuklar ve gençler ihmalde bulunan kişinin parasal sorunlarını en yüksek oranda neden olarak göstermektedir. 7-18 yaş grubu için en yaygın duygusal istismar yöntemi, dersler nedeniyle baskı görmedir. Azar ve hoşlarına gitmeyen şeyler duyma diğer yaygın duygusal istismar türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Azar, en yoğun evde, anne tarafından: hoşla gitmeyen sözler okulda, başka genç ya da çocuklardan gelmektedir. Bu davranışlara maruz kalmanın yarattığı en yoğun his üzüntüdür (91).

Araştırmanın sonuçlarında; saç çekme, kulak çekme, cisim fırlatma, elle vurma tokat atma en sık görülen fiziksel istismar biçimi olarak bulunmuştur. Araştırmanın cinsel istismar ile ilgili sonuçlarına bakacak olursak; Çocukların %1’i, son bir yıl içinde, izlemek ya da bakmak istemediği halde, cinsel içerikli bir film izlettirildiğini; bir dergi ya da bilgisayardaki cinsel içerikli resimlere bakmaya zorlandığını söylemiştir. %0,5’i ise, herhangi birinin, kendisine, istemediği halde, -

dokunmak kendine dokundurtmak gibi- cinsel içerikli başka bir davranışta bulunduğunu belirtmiştir (91).

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne göre; çocuk cinsel istismar hükümlülerinin 2006 yılında yüzdesi %42.5 iken 2016'da bu oran %58.8'e yükselmiştir. Cinsel suç mağduru çocukların yüzdesi 2014 yılından 2016 yılına kadar geçen zamanda %33 artmıştır (83). TÜİK verilerine göre, güvenlik birimlerine cinsel istismardan yaralanma mağduru olarak getirilen 0-11 yaş arası çocukların sayısı 2016 yılında, 2.487'si kız; 1.124'ü erkek olmak üzere toplamda 3.611'dir. 12-14 yaş arası çocuklarda aynı sayı; 3.688 kız; 563'ü erkek olmak üzere toplamda 4.251 iken 15-17 yaş arası çocuklarda bu sayı, 8.460 kız ve 518 erkek olmak üzere toplamda 8.978'dir (92).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2017 yılı verilerine göre, Türkiye'de Çocuk Evleri Sitesi 108 adet bulunmaktayken, 1.195 Çocuk Evi ve 65 Çocuk Destek Merkezi bulunmaktadır. Çocuk Evleri Sitelerinde 6.208 çocuğa bakılırken, Çocuk Evlerinde 6.341, Çocuk Destek Merkezlerinde ise 11.640 çocuğa bakılmaktadır. Aile yanında destek verilen ancak koruma altına alınmayan çocuk sayısı ise 104.729'dur. 2005-2017 arasında aileye döndürülen çocuk sayısı da 11.342'dir (92).

The Malawi Developmental Assessment Tool (MDAT) ve Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA) işbirliğinde 2017-2018 döneminde yürütülen Çocuk Hakları Farkındalık Çalışması 18 yaş üstü bireylerin çocuk hakları ile ilgili bilgi ve görüşlerinin ölçülmesini amaçlamış olup yapılan araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya katılan 700 kişiden; %67'sinin BM çocuk hakları sözleşmesinden haberdar olduğu ancak %47'sinin içeriğini bildiği; çocuğun katılım hakkının olması gerektiğini savunanların oranı %68'dir. Çocuklara dair herhangi bir ihmal ya da istismara tanıklıkta yardım istendiğinde aranacak numara olan ALO 183 hattının bilgisinin katılımcıların sadece %24'ünün sahip olduğu görülmüştür (92).

Adalet Bakanlığı'nın 2015 yılı verilerine göre; yılda ortalama çocuk cinsel istismarı suçundan 17 bin dava açılmakta ve bu davaların %55 oranında mahkûmiyetle sonuçlanmakta olup yılda ortalama 8 bin çocuğun cinsel olarak

istismar edildiği belirtilmektedir (83). Türkiye’de çocuk yoksulluğu ile ilgili verilere bakıldığında 2003-2005 yılları arasında, gıda yoksulluğu oranı 2003’te %28,1 olarak gözlemlenirken, 2005 yılında ise %20,5 e gerilemiş, 15 yaş altı çocukların %27,7 sinin mutlak yoksulluk içinde yaşadığı belirlenmiştir. Kırsal kesimde yaşayanların %40,6’sı yoksullukla karşı karşıya olup, üç- altı yaş arası okul öncesi eğitim alan çocukların oranının %16 olduğu, 12-17 yaş arası çalışan çocukların sayısının ise yaklaşık 770 bin olduğu saptanmıştır (93).

TUİK tarafından 2013 yılında yapılan araştırmada, Türkiye’deki yoksul sayısı 16 milyon 706 bin olarak hesaplanırken, bu oranın %44,3’ünü çocuklar oluşturmaktadır. Yoksul nüfus içindeki çocuk oranının en yüksek olduğu bölgeler ise %55,8 ile Güneydoğu Anadolu, %54,3 ile Kuzeydoğu Anadolu ve %49,6 ile Ortadoğu Anadolu’dur. Çocuk yoksulluğunun en düşük olduğu bölgeler ise %30,4 ile Batı Marmara, %34,3 ile Ege ve %36,3 ile Doğu Karadeniz bölgeleridir (94).

Dünyada ve Türkiye’de konu hakkında yapılmış çalışmalar incelendiğinde çocuk istismarı ve ihmal sıklığının giderek arttığı, konunun güncelliğini korumaya devam ettiği ve çocuk yoksulluğunun istismar ve ihmal üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili bilgiler yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden olan nedensel karşılaştırma modeli olarak tasarlanmıştır. Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış/var olan bir durumun ya da olayın nedenlerini, bu nedenleri etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür. Araştırma aynı zamanda kesitsel bir araştırmadır. Bu tip araştırmalarda ise betimlenecek değişkenler tek seferde ölçülür. Kesitsel araştırmalar genellikle örneklemin büyük olduğu ve birçok farklı özellikteki topluluğu kapsadığı araştırmalardır (95).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ankara'nın Mamak İlçesinde ikamet eden ve 2015-2018 yılları arasında Mamak Sosyal Hizmet Merkezi'nden Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalandırılan 6-18 yaş arası çocukların anne-babaları oluşturmaktadır. Evren içerisinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden olan amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilen 137 yetişkin araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilip derinlemesine araştırma yapılmasına olanak sağlamaktadır (95).

3.3. Araştırmanın Etiği

Araştırmanın etik ilke ve değerler çerçevesinde uygulanabilmesi adına Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu ile Ankara Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılara araştırma için toplanan verilerin ve isim bilgilerinin gizli tutulacağı, gerektiğinde araştırmadan

çekilme hakkına sahip oldukları ve diğer bilgileri içeren bir Bilgilendirilmiş Onam Formu imzalatılmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyo-demografik bilgi formu, araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve ebeveynlere yönelik istismar farkındalık (İFÖ) ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından bilgi formu geliştirilmiştir. Bu bilgi formu ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, çalışma durumu, sahip olunan çocuk sayısı, sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedeni ve süresi gibi toplamda 13 sorudan oluşmaktadır.

3.4.2. Anket Soruları

Katılımcılara literatür bilgileri doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alınan 10 soruluk anket uygulanmıştır. Anket, 5’li likert tipi bir anket olup ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları ihmal davranışları ile ilgili maddeleri içermektedir. Ankette çocukların fiziksel alan, güvenlik alanı, sevgi alanına yönelik ifadeler bulunmaktadır.

3.4.3. Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği

Araştırmada ailelerin İstismar farkındalığını ölçmek amacıyla Pekdoğan (96) tarafından geliştirilen ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği uygulanmıştır. Ölçek ailelerin çocuklarına uyguladıkları istismar davranışlarındaki farkındalıklarını belirleyen bir ölçme aracıdır. Ölçek, 5’li likert tipi bir ölçek olup 18 maddeden oluşmaktadır. İfadeler ebeveynlerin çocukları üzerindeki fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal davranışları ile ilgilidir. Geliştirilen ölçekte yer alan maddeler 5’li likert tipi derecelendirme ölçeğine göre hazırlanmıştır. Ölçme aracından alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 90’dır. 18-42 puan aralığı düşük düzeyde istismar,

42-66 puan aralığı orta düzeyde istismar, 66-90 puan aralığı ise yüksek düzeyde istismarı ifade etmektedir. Ölçekten alınan puan arttıkça ailelerin istismar farkındalık düzeyi azalmaktadır.

Ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirliği ve test tekrar test tekniği kullanılmıştır. Ölçme aracı için yapılan faktör analizi sonuçlarına göre Kiaser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği ve Bartlett Küresellik testi sonuçlarına göre, KMO istatistiği, 94 bulunmuş olup örneklem büyüklüğü mükemmel derecede uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bartlett küresellik testi sonuçları da verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirliği ve test tekrar test tekniği kullanılmıştır. Madde toplam korelasyonlarının ,74 ile ,98 arasında değiştiği gözlenmiştir. 18 maddenin Cronbach Alfa iç tutarlılığı ise ,98 olarak yüksek düzeyde güvenilir bulunmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacı tarafından geliştirilen sosyo-demografik bilgi formu ve anket soruları için uzman görüşü alınmıştır. Ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği geliştiren kişiden e-posta yoluyla ölçek kullanım izinleri alınmıştır. Bunun yanı sıra bağlı bulunan enstitüden etik kurul onayı ve ilgili Bakanlıktan yazılı izin sağlanmıştır. araştırmanın verileri, araştırmanın kriterlerine uygun olarak araştırmaya dahil edilen 137 ebeveyne Kasım 2018- Şubat 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Veri toplama süresi, her katılımcı için yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS 22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır. Ebeveynlerin ölçekten aldıkları puanların sosyo-demografik özelliklerine ve anket sorularına verilen yanıtlara göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız örneklemler için t-testi ve Tek yönlü Anova analizleri kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma soruları ve hipotezlerini test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analiz ve sonuçlar tablolar halinde gösterilecektir.

4.1. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırma grubunu tanıtan bulgular frekanslar ve yüzdeler şeklinde verilmiştir.

Tablo 4.1. SED hizmetinden faydalanan ailelerin sosyo-demografik özellikleri.

Özellikler	Sayı (n)	Oran (%)
Yaş		
18-24	2	1,5
25-30	26	19,0
31-36	58	42,3
37-42	35	25,5
42 ve üstü	16	11,7
Cinsiyet		
Kadın	130	94,9
Erkek	7	5,1
Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	17	12,4
İlkokul	60	43,8
Ortaokul	33	24,1
Lise	25	18,2
Üniversite	2	1,5
Meslek		
İşçi	2	1,5
Kendi işini yapıyor	1	0,7
Diğer	5	3,6
Çalışmıyor	129	94,2
Çocuk sayısı		
1	27	19,7
2	55	40,1
3	38	27,7
4	11	8,0
5 ve üzeri	6	4,4
Medeni Durum		
Hiç Evlenmedi	3	2,2
Evli	50	36,5
Gayri Resmi Birliktelik	5	3,6
Ayrı yaşıyor	16	11,7
Eşi Öldü	10	7,3
Boşandı	53	38,7
Anne Baba Sağ mı?		
Anne sağ Baba vefat	21	15,3
Anne vefat Baba sağ	5	3,6
İkisi de sağ	111	81,0

Tablo 4.1. SED hizmetinden faydalanan ailelerin sosyo-demografik özellikleri (devam).

Yaşanılan yer		
İl merkezi	56	40,9
İlçe merkezi	77	56,2
Bucak/köy	4	12,9
Sosyal ve Ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedeni		
Hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuğun aile yanına döndürülmesi	14	10,2
Ekonomik yoksunluk	119	86,9
Olağanüstü felaket, tabii afet, hastalık, kaza vs. nedeniyle ailede yaşanan kriz durumları	4	2,9
Sosyal ve Ekonomik destek hizmetinden faydalanma süresi		
1 yıl	96	70,1
2 yıl ve üstü	41	29,9
Adına Sosyal ve Ekonomik destek hizmetinden faydalandığınız çocuğunuzun yaşı		
6-11 yaş arası		
12-17 yaş arası	38	27,7
	99	72,3
Çocuğunuzun Kronik rahatsızlığı var mı		
Var	20	14,6
Yok	117	85,4

Araştırmaya katılan kişilerin %1,5'i 18-24 yaş aralığında, %19'u 25-30 yaş aralığında, %42,3'ü 31-36 yaş aralığında, %25,5'i 37-42 yaş aralığında ve %11,7'si ise 42 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde 31-36 yaş aralığının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin %94,9'u kadın, %5,1'i ise erkektir. Anne-babaların eğitim durumlarına bakıldığında; %12,4'ünün okur-yazar olmadığı, %43,8'inin ilkokul, %24,1'inin ortaokul, %18,2'sinin lise ve %1,5'inin üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

Katılımcıların %1,5'i işçi, %0,7'si kendi işinde çalışırken, %3,6'sı diğer; %94,2'si çalışmıyor seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcılardan %19,7'si 1 çocuk, %40,1'i 2 çocuk, %27,7'si 3 çocuk, %8'i 4 çocuk, %2,2'si 5 çocuk, %0,7'si 7 çocuk ve %1,5'i 8 çocuk sahibidir. Katılımcılardan %2,2'si hiç evlenmemiş, %36,5'i evli, %3,6'sının gayri resmi birliktelik yaşadığı, %11,7'si ayrı yaşadığı, %7,3'ünün eşini kaybettiği ve %38,7'sinin boşandığı görülmektedir.

Annelerin %15,3'ü eşini kaybetmiş, babaların ise %3,6'sı eşini kaybetmiştir. %81'inin ise eşi hayattadır. Katılımcıların %40,9'u il merkezinde, %56,2'si ilçe merkezinde, %2,9'u ise bucak veya köyde yaşamaktadır. Katılımcıların sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedenlerine bakıldığında %86,9'unun hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuğun aile yanına döndürülmesi, %13,1'inin

ekonomik yoksunluk, %2,9'unun olağanüstü felaket, tabii afet, hastalık, kaza vs. nedeniyle sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırıldığı anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan kişilerin sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma süreleri %70,1'i için 1 yıl, %29,9'u için ise 2 yıl ve üstüdür. Katılımcıların adına sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandıkları çocukların %27,7'si 6-11 yaş arası, %72,3'ü 12-17 yaş grubundadır. Çocukların %14,6'sının kronik bir rahatsızlığı bulunmakta, %85,4'ünün ise bulunmamaktadır.

4.2. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin İFÖ'den Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların İFÖ'den aldıkları en küçük ve en yüksek puanlar ile ortalama puanlar tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.2. SED hizmetinden faydalanan ailelerin İFÖ'den aldıkları puanlar.

Ölçek Türü	Min-Max	X±SD
İFÖ	24-72	57.18± .08

Katılımcıların İFÖ'den aldıkları puanlar 24 ile 72 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların ortalaması 57.18 olmuştur. İstismar farkındalık ölçeğinden alınan puanlar arttıkça istismar ve ihmal riski de artmaktadır. Ölçekten alınan bu puan orta düzeyde istismarı ifade etmektedir.

4.3. Ailelerin Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 4.3. Ailelerin anket sorularına verdikleri cevapların dağılımı.

Anket Soruları	Tamamen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Genel Puan Ort.	
	N	%	N	%	N	%	n	%	N	%	Ort.	Ss
1 Evimde çocuğumun sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için yeterli gıda bulunur	16	11,7	45	32,8	29	21,2	38	27,7	9	6,6	2,85	1,15
2 Evimin temizliğine dikkat ederim	16	11,7	6	4,4	6	4,4	70	51,1	39	28,5	3,81	1,24
3 Oturduğum semt güvenlidir	16	11,7	17	12,4	25	18,2	65	47,4	14	10,2	3,32	1,18
4 Çocuğumu evde tek başına bırakırım	53	38,7	47	34,3	11	8,0	19	13,9	7	5,1	3,88	1,22
5 Çocuğumun okulda ne yaptığını bilirim	13	9,5	14	10,2	14	10,2	66	48,2	30	21,9	3,63	1,21
6 Kendimi üzgün ve sinirli hissettiğimde çocuğuma bağıırım	45	32,8	48	35,0	18	13,1	21	15,3	5	3,6	3,78	1,17
7 Çocuk yetiştirme konusunda ailem ve akrabalarımın destek görürüm	42	30,7	54	39,4	8	5,8	22	16,1	11	8,0	2,32	1,28
8 Çocuğumun ihtiyaçlarını önemserim.	10	7,3	9	6,6	9	6,6	65	47,4	44	32,1	3,91	1,14
9 Çocuğumla etkili bir iletişimimiz var	8	5,8	9	6,6	8	5,8	60	43,8	52	38,0	4,02	1,11
10 Evde bir karar alırken çocuğumun da görüşünü alırız	12	8,8	13	9,5	11	8,0	62	45,3	39	28,5	3,75	1,22

4.4. Ailelerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcıların istismar farkındalığının sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem t-testi, ilişkisiz örneklem için tek yönlü ANOVA ve korelasyon analizi yapılmıştır.

4.4.1. Ailelerin İstismar ve İhmal Farkındalıkları ile Yaş Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanları ile yaş arasındaki ilişkiyi belirlemek için Korelasyon analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanları ile yaşlarına göre korelasyon sonuçları Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları ile yaşları arasındaki ilişki.

Değişken	N	r	P
Yaş	137	0,11	0,11*
İstismar farkındalık ölçeği			

*p>0,05

Ailelerin İFÖ'den aldıkları puanlarla yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

4.4.2. Ailelerin Cinsiyete Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız örneklem için t-testi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının eğitim düzeyine göre t-testi sonuçları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının cinsiyete göre dağılımı.

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
İstismar farkındalık ölçeği	Kadın	130	2,33	,45	135	-,01*	,99**
	Erkek	7	2,33	,59			

* $t_{(135)} = -,01$; ** $p > 0,05$

Kadınların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,33$) ve erkeklerin İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,33$) arasında istatistiksel anlamda bir farklılık göstermemektedir.

4.4.3. Ailelerin Eğitim Durumuna Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla İlişkisiz Örneklemeler için tek yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının eğitim durumuna göre dağılımı.

Ölçek	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S
İstismar Farkındalık Ölçeği	Okur-yazar değil	17	2,52	,22
	İlkokul	60	2,47	,50
	Ortaokul	33	2,13	,41
	Lise	25	2,13	,38
	Üniversite	2	2,53	,12

Tablo 4.7. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalığının eğitim durumuna göre farklılaşması.

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	Gruplararası	4,23	4	1,06	5,82*	,00**	Okur yazar değil
	Gruplarıçi	23,98	132	,18			İlkokul
Toplam		28,21	136				Ortaokul
							Lise

* $F_{(4,132)} = 5,82$; ** $p < 0,05$

Okur-yazar olmayan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,52$), ilkokul eğitim durumuna sahip olan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,47$), ortaokul eğitim durumuna sahip olan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,13$), lise eğitim düzeyine sahip katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,13$) ve üniversite eğitim düzeyine sahip katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,53$) olarak hesaplanmıştır. İFÖ'den alınan ortalama puanlar katılımcıların eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Gruplar arasındaki farkın kaynağını anlayabilmek için yapılan Post-Hoc Analizi sonuçlarına göre okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu olan katılımcıların istismar farkındalık ölçeğinden aldıkları puanlar lise eğitimine devam etmiş katılımcılara göre daha yüksektir. Okur-yazar olmayan katılımcıların ortalaması en yüksek değere sahiptir ($\bar{X}=2,52$). Okur-yazar olmayan katılımcıları ilkokul eğitim durumuna sahip katılımcılar izlemektedir ($\bar{X}=2,47$). Okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu olan anne-babaların İFÖ'den aldıkları ortalama puanlar diğer eğitim durumuna sahip katılımcılardan daha yüksektir. Ölçekten alınan yüksek puan istismar farkındalığının azaldığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bir başka ifade ile okur-yazar olmayan ve ilk okul mezunu aileler orta okul ve lise eğitimi almış ailelere göre istismar farkındalıkları daha düşük olan ailelerdir.

4.4.4. Ailelerin Meslek Grubuna Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla İlişkisiz Örneklemeler için tek yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının meslek grubuna göre dağılımı.

Ölçek	Meslek Grubu	N	\bar{X}	S
İstismar Farkındalık Ölçeği	İşçi	2	2,33	,47
	Kendi işi	1	2,11	,43
	Diğer	5	2,38	,30
	Çalışmıyor	129	2,33	,46

Tablo 4.9. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının meslek grubuna göre farklılaşması.

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
İstismar Farkındalık Ölçeği	Gruplararası	,059	3	,02	,09*	,96**
	Gruplarıçi	28,15	133	,21		
	Toplam	28,21	136			

* $F_{(3;133)}=0,09$; ** $p>0,05$

İşçi katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,33$), kendi işini yapan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,11$), diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,38$) ve çalışmayan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,33$) ile katılımcıların meslek grubu arasında istatistiksel anlamda bir farklılık görülmemektedir. Meslek grubuna göre İFÖ'den aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.4.5. Ailelerin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımı.

Ölçek	Çocuk Sayısı	N	\bar{X}	S
İstismar Farkındalık Ölçeği	1	27	2,27	,57
	2	55	2,33	,48
	3	38	2,36	,41
	4	11	2,31	,29
	5	3	2,43	,22
	7	1	2,78	,23
	8	2	2,47	,04

Tablo 4.11. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşması.

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İstismar Farkındalık Ölçeği	Gruplararası	,39	6	,06	,30*	,94**
	Gruplarıçi	27,82	130	,21		
Toplam		28,21	136			

* $F_{(6;130)}=0,30$; ** $p>0,05$

Analiz sonuçlarına göre ailelerin istismar farkındalıkları sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmamaktadır.

4.4.6. Ailelerin Medeni Durumlarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının medeni duruma göre dağılımı.

Ölçek	Medeni Durum	N	\bar{X}	S
İstismar Farkındalık Ölçeği	Hiç Evlenmedi	3	2,33	,58
	Evli	50	2,24	,52
	Gayri Resmi Birliktelik	5	1,80	,45
	Ayrı Yaşıyor	16	2,31	,48
	Eşi Öldü	10	2,90	,74
	Boşandı	53	2,38	,60

Tablo 4.13. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının medeni duruma göre farklılaşması.

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	Gruplararası	5,18	5	1,04	3,28*	,01**	Eşi ölen
	Gruplarıçi	41,38	131	,32			Evli
	Toplam	46,56	136				Gayri resmi birliktelik

* $F_{(5,131)}=3,28$; ** $p<0,05$

Hiç evlenmemiş katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,33$), evli katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,24$), gayri resmi birliktelik yaşayan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=1,80$), eşinden ayrı yaşayan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,31$), eşi vefat etmiş katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,90$) ve boşanmış olan katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,38$) ile katılımcıların medeni durumları arasında istatistiksel anlamda farklılaşma vardır. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc analizlerinden Tukey Testi kullanılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre eşi vefat etmiş katılımcılarla gayri resmi birliktelik yaşayan ve evli katılımcıların puanları farklılaşmaktadır. Eşi vefat etmiş katılımcıların ortalaması en yüksek değere sahiptir ($\bar{X}=2,90$). Eşi vefat etmiş katılımcıların puanları evli ve resmi olmayan birliktelik yaşayan katılımcılardan daha yüksektir. Bir başka ifade ile eşi vefat etmiş katılımcıların istismar farkındalıkları diğerlerine göre daha düşüktür.

4.4.7. Ailelerde Anne ve Babanın Sağ Olup Olmamasına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının eşlerinin sağ olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla İlişkisiz Örneklem için tek yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ

puanlarının eşlerin sağ olma durumlarına göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının anne ve babanın sağ olup olmamasına göre dağılımı.

Ölçek	Medeni Durum	N	\bar{X}	S
İstismar	Anne Sağ Baba Vefat	21	2,56	,48
Farkındalık	Anne Vefat Baba Sağ	5	2,97	,67
Ölçeği	İkisi de Sağ	111	2,26	,41

Tablo 4.15. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının anne ve babanın sağ olup olmamasına göre farklılaşması.

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Fark
İstismar	Gruplararası	3,68	2	1,84	10,04	,00*	İkisi de sağ
Farkındalık	Gruplarıçi	24,53	134	,18	*	*	Anne vefat
k Ölçeği	Toplam	28,21	136				Baba vefat

* $F_{(2,134)}=10,04$; ** $p<0,05$

Eşini kaybetmiş annelerin İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,56$), eşini kaybetmiş babaların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,97$) ve eşlerden ikisinin de hayatta olduğu katılımcıların İFÖ'den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,26$) ile katılımcıların anne baba sağ olup olmaması arasında istatistiksel anlamda farklılaşma vardır.

Tukey testi sonuçlarına göre anne ve babanın sağ olduğu aileler düşük puan ortalaması alırken annenin ya da babanın vefatı yüksek puan ortalamasına sahiptir. Bu duruma göre anne ve baba sağ olan ailelerin istismar farkındalıkları anne ya da baba ölmüş ailelere göre daha yüksektir.

4.4.8. Ailelerin SED Hizmetinden Faydalanma Nedenine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedenine göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediğini test etmek amacıyla İlişkisiz Örneklemeler için tek yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedenine göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.16’da gösterilmiştir.

Tablo 4.16. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının SED hizmetinden faydalanma nedenine göre dağılımı.

Ölçek	Faydalanma Nedeni	N	\bar{X}	S
İstismar Farkındalık Ölçeği	Hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuğun aile yanına döndürülmesi	14	2,16	,33
	Ekonomik yoksunluk	119	2,34	,45
	Olağanüstü felaket, tabii afet, hastalık, kaza vs. nedeniyle ailede yaşanan kriz durumları	4	2,64	,76

Tablo 4.17. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının SED hizmetinden faydalanma nedenine göre farklılaşması.

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İstismar Farkındalık Ölçeği	Gruplararası	,81	2	,41	1,98*	,14**
	Gruplarıçi	27,40	134	,20		
	Toplam	28,21	136			

* $F_{(2,134)}=1,98$; ** $p>0,05$

Faydalanma nedeni bakım tedbiri kararı verilen çocuğun aile yanına döndürülmesi olan katılımcıların İFÖ’den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,16$), ekonomik yoksunluk olan katılımcıların İFÖ’den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,34$), olağanüstü felaket, tabii afet, hastalık, kaza vs. nedeniyle ailede yaşanan kriz durumları olan İFÖ’den aldıkları ortalama puan ($\bar{X}=2,64$) ile sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedeni arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunmamaktadır.

4.4.9. Ailelerin İstismar ve İhmal Farkındalıkları ile SED Hizmetinden Faydalanma Süresi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanları ile sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma süresi arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma süresine göre korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.18’de gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıkları ile SED hizmetinden faydalanma süresi arasındaki ilişki.

Değişken	N	R	p
İstismar farkındalık ölçeği			
Faydalanma süresi	137	,03	,70*

*p>0,05

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlarla faydalanma süresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur.

4.5. Ailelerin Anket Sorularına Verdikleri Cevaplara Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcıların istismar farkındalığının anket sorularına verdikleri yanıtlara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla ilişkisiz örneklem için Tek Yönlü Anova ve korelasyon analizi yapılmıştır.

4.5.1. Ailelerin Evlerinde Yeterli Gıda Bulunması Durumuna Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının evlerinde çocuklarının beslenmesi için yeterli gıda bulunması durumu ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü Anova analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının “Evimde Çocuğumun Beslenmesi için Yeterli Gıda Bulunur” maddesine göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4.19. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde yeterli gıda bulunmasına göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	1146,38	4	286,59			Tamamen Katılıyorum
Grup içi	6689,98	132	50,68	5,66*	,00**	Tamamen Katılmıyorum
Toplam	7836,37	136				

* $F_{(4,132)}=5,66$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ'den aldıkları puanlar “Evimde çocuğumun sağlıklı ve dengeli beslenmesi için yeterli gıda bulunur” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın hangi seçeneklerden olduğunu belirlemek için Post-Hoc testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre “Evimde çocuğumun sağlıklı ve dengeli beslenmesi için yeterli gıda bulunur” maddesine katılmıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılıyorum cevabını veren aileler ise en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir. Yeterince yiyecek bulunmayan ailelerin istismar farkındalıkları düşüktür.

Tablo 4.20. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde yeterli gıda bulunmasına göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	16	44,63	9,61	2,40
Katılmıyorum	45	45,71	7,19	1,07
Kararsızım	29	39,28	6,51	1,21
Katılıyorum	38	42,97	6,40	1,04
Tamamen katılıyorum	9	36,56	6,39	2,13
Toplam	137	42,86	7,59	,65

4.5.2. Ailelerin Evlerinin Temizliğine Dikkat Etmelerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının evlerinin temizliğine dikkat etmeleri durumu ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü Anova analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının

“Evimin Temizliğine Dikkat Ederim” maddesine göre varyans analizi sonuçları Tablo 4.21’de gösterilmiştir.

Tablo 4.21. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evlerinin temizliğine dikkat etmelerine göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	1038,69	4	259,67	5,04*	,00**	Tamamen Katılıyorum
Grup içi	6797,67	132	51,50			Kararsızım
Toplam	7836,37	136				Tamamen Katılmıyorum

* $F_{(4,132)}=5,04$; ** $p<0,05$

Tablo 4.22. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evlerinin temizliğine dikkat etmelerine göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	16	46,63	8,37	2,09
Katılmıyorum	6	45,17	7,41	3,03
Kararsızım	6	47,67	6,56	2,68
Katılıyorum	70	43,59	7,26	,87
Tamamen katılıyorum	39	38,92	6,52	1,05
Toplam	137	42,86	7,59	,65

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Evimin hijyen koşullarına dikkat ederim” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın hangi seçeneklerden olduğunu belirlemek için Post-Hoc testi uygulanmıştır. “Evimin temizliğine dikkat ederim” maddesine kararsızım cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir. Tamamen katılmayanlar ve kararsız olanların istismar farkındalıkları diğerlerine göre düşüktür.

4.5.3. Ailelerin Oturdukları Semtin Güvenli Olmasına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “Oturduğum semt güvenlidir” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde

yeterli gıda bulunması durumuna göre varyans analizi sonuçları Tablo 4.23'te gösterilmiştir.

Tablo 4.23. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının oturdukları semtin güvenli olmasına göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	403,07	4	100,77		
Grup içi	7433,30	132	56,31	1,79*	,14**
Toplam	7836,37	136			

* $F_{(4,132)}=1,79$; ** $p>0,05$

Ailelerin İFÖ'den aldıkları puanlar "Oturduğum semt güvenli bir semttir." maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmamaktadır.

4.5.4. Ailelerin Çocuklarını Evde Tek Başlarına Bırakmalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının "Çocuğumu evde tek başına bırakırım" maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre varyans analizi sonuçları Tablo 4.24'te gösterilmiştir.

Tablo 4.24. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarını evde tek başlarına bırakmalarına göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	118,95	4	29,74		
Grup içi	7717,42	132	58,47	,51*	,73**
Toplam	7836,37	136			

* $F_{(4,132)}=0,51$; ** $p>0,05$

Ailelerin İFÖ'den aldıkları puanlar "Çocuğumu evde tek başına bırakırım" maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmamaktadır.

4.5.5. Ailelerin Çocuklarının Okulda Ne Yaptıklarını Bilmelerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “Çocuğumun okulda ne yaptığını bilirim” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.25’te gösterilmiştir.

Tablo 4.25. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarının okulda ne yaptıklarını bilmelerine göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	781,82	4	195,46	3,66*	,01**
Grup içi	7054,54	132	53,44		
Toplam	7836,37	136			

* $F_{(4,132)}=3,66$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Çocuğumun okulda ne yaptığını bilirim” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır.

Tablo 4.26. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarının okulda ne yaptıklarını bilmelerine göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	13	46,46	9,75	2,71
Katılmıyorum	14	46,14	9,53	2,55
Kararsızım	14	45,71	7,49	2,01
Katılıyorum	66	42,36	6,49	,80
Tamamen katılıyorum	30	39,53	6,61	1,21
Toplam	137	42,86	7,59	,65

“Çocuğumun okulda ne yaptığını bilirim” maddesine tamamen katılmıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir.

4.5.6. Ailelerin Kendilerini Üzgün Hissettiklerinde Çocuklarına Bağırma Durumlarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “Kendimi üzgün hissettiğimde çocuğuma bağırırım” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.27’de gösterilmiştir.

Tablo 4.27. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının kendilerini üzgün hissettiklerinde çocuklarına bağırma durumlarına göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	679,16	4	169,79	3,13*	,02*
Grup içi	7157,21	132	54,22		
Toplam	7836,37	136			

* $F_{(4,132)}=3,13$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Kendimi üzgün ve sinirli hissettiğimde çocuğuma bağırırım” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır.

Tablo 4.28. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının kendilerini üzgün hissettiklerinde çocuklarına bağırma durumlarına göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	45	40,00	8,61	1,28
Katılmıyorum	48	43,15	6,63	,96
Kararsızım	18	45,06	7,55	1,78
Katılıyorum	21	45,71	5,70	1,24
Tamamen katılıyorum	5	46,00	7,31	3,27
Toplam	137	42,86	7,59	,65

“Kendimi üzgün ve sinirli hissettiğimde çocuğuma bağırırım” maddesine katılıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılmıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir.

4.5.7. Ailelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Ailelerinden Destek Görmelerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “Çocuk yetiştirme konusunda ailem ve akrabalarımın destek görürüm” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre varyans analizi sonuçları Tablo 4.29’da gösterilmiştir.

Tablo 4.29. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuk yetiştirme konusunda ailelerinden destek görmelerine göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Gruplar arası	675,71	4	168,93	3,11*	,02**	Tamamen Katılıyorum
Grup içi	7160,66	132	54,25			Kararsızım
						Tamamen Katılmıyorum
Toplam	7836,37	136				

* $F_{(4,132)}=3,11$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Çocuk yetiştirme konusunda ailem ve akrabalarımın destek görürüm” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır.

Tablo 4.30. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuk yetiştirme konusunda ailelerinden destek görmelerine göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	42	41,10	8,15	1,26
Katılmıyorum	54	45,52	7,31	,99
Kararsızım	8	41,38	4,60	1,63
Katılıyorum	22	41,96	7,38	1,57
Tamamen katılıyorum	11	39,46	5,61	1,69
Toplam	137	42,86	7,59	,65

“Çocuk yetiştirme konusunda ailem ve akrabalarımın destek görürüm” maddesine katılmıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılmıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir.

4.5.8. Ailelerin Çocuklarının İhtiyaçlarına Duyarlı Olmalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “çocuğumun ihtiyaçlarına karşı duyarlıyım.” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.31’de gösterilmiştir.

Tablo 4.31. Ailelerin İstismar ve İhmal Farkındalıklarının Çocuklarının İhtiyaçlarına Duyarlı Olmalarına Göre Farklılaşması

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	1641,23	4	410,31	8,74*	,00**	Tamamen Katılıyorum
Grup içi	6195,14	132	46,93			Kararsızım
						Tamamen Katılmıyorum
Toplam	7836,37	136				

* $F_{(4,132)}=8,74$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Çocuğumun ihtiyaçlarına karşı duyarlıyım” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır.

Tablo 4.32. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı olmalarına göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	10	47,70	10,39	3,29
Katılmıyorum	9	49,22	7,73	2,58
Kararsızım	9	45,34	7,00	2,34
Katılıyorum	65	43,97	6,28	,78
Tamamen katılıyorum	44	38,32	6,53	,98
Toplam	137	42,86	7,59	,65

“Çocuğumun ihtiyaçlarına karşı duyarlıyım” maddesine katılmıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir.

4.5.9. Ailelerin Çocuklarıyla Etkili İletişimleri Olmalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “Çocuğumla etkili bir iletişimimiz vardır.” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.33’te gösterilmiştir.

Tablo 4.33. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarıyla etkili iletişimleri olmalarına göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Gruplar arası	2375,58	4	593,89	14,36*	,00**	Tamamen Katılıyorum
Grup içi	5460,79	132	41,37			Kararsızım
						Tamamen Katılmıyorum
Toplam	7836,37	136				

* $F_{(4,132)}=14,36$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Çocuğumla etkili bir iletişimimiz var” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır.

Tablo 4.34. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının çocuklarıyla etkili iletişimleri olmalarına göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	8	51,25	7,91	2,80
Katılmıyorum	9	48,11	7,94	2,65
Kararsızım	8	46,63	6,37	2,25
Katılıyorum	60	44,70	6,62	,86
Tamamen katılıyorum	52	37,96	5,68	,79
Toplam	137	42,86	7,59	,65

“Çocuğumla etkili bir iletişimimiz var” maddesine tamamen katılmıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir.

4.5.10. Ailelerin Evde Karar Alırken Çocuklarının da Görüşünü Almalarına Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların istismar farkındalık ölçeği puanlarının “Evde bir karar alırken çocuğumun da görüşünü alırız.” maddesi ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların İFÖ puanlarının evde yeterli gıda bulunması durumuna göre ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.35’te gösterilmiştir.

Tablo 4.35. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde karar alırken çocuklarının da görüşünü almalarına göre farklılaşması.

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	2343,87	4	585,97	14,08*	,00*	Tamamen Katılıyorum
Grup içi	5492,49	132	41,61			Kararsızım
						Tamamen Katılmıyorum
Toplam	7836,37	136				

* $F_{(4,132)}=14,08$; ** $p<0,05$

Ailelerin İFÖ’den aldıkları puanlar “Evde bir karar alırken çocuğumun da görüşünü alırız” maddesine verdikleri cevaplara göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır.

Tablo 4.36. Ailelerin istismar ve ihmal farkındalıklarının evde karar alırken çocuklarının da görüşünü almalarına göre dağılımı.

	N	\bar{X}	Standart Sapma	Standart Hata
Tamamen katılmıyorum	12	49,42	7,66	2,21
Katılmıyorum	13	49,54	8,11	2,25
Kararsızım	11	40,09	5,94	1,79
Katılıyorum	62	44,00	6,09	,77
Tamamen katılıyorum	39	37,59	6,17	,99
Toplam	137	42,86	7,59	,65

“Evde bir karar alırken çocuğumun da görüşünü alırız” maddesine katılmıyorum cevabı veren aileler en yüksek İFÖ puan ortalamasına, tamamen katılıyorum cevabı veren aileler en düşük İFÖ puan ortalamasına sahiptir.

5. TARTIŞMA

5.1. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma grubunun 18-42 ve üstü yaş aralığında olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan bireylerin farklı yaş aralıklarında olması geniş yaş yelpazesindeki kişilerin sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandığını göstermekle birlikte yoğunluğun 31-36 yaş arasında olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan kişilerin büyük bir çoğunluğu kadındır. Bu durum güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde sosyal ve ekonomik destek hizmeti kapsamında mali desteğin kadına sağlanması ve ekonomik anlamda yoksunluk çeken ailelerde genellikle baba figürünün olmaması ile açıklanabilir.

Katılımcıların büyük bir kısmının eğitim düzeyi ilkokuldur. Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan ailelerin düşük eğitim düzeyine sahip olduğu ve toplumda eşit katılım hakkına sahip olmayan kişiler olduğu görülmektedir. Veriler incelendiğinde katılımcılardan %94,2'sinin çalışmadığı ve herhangi bir mesleğe sahip olmadığı görülmüştür. Haneye giren düzenli bir gelir olmaması SED hizmetinin uygun görülmesi adına önemli bir kriterdir.

Araştırmaya katılan bireylerin %40,1'i 2 çocuk; %27,7'si ise 3 çocuk sahibidir. SED hizmetinden faydalanan ailelerin genel olarak çok çocuklu aile yapısına sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların %38,7'si eşlerinden boşanmıştır. Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan bireylerin çoğunlukla tek ebeveynli aileler oldukları ve annenin çocuğunun bakım ve sorumluluğunu tek başına üstlendiği söylenebilir. SED hizmeti kapsamında desteklenen çocukların ebeveynlerinin durumları incelendiğinde çocukların %81'inin anne ve babasının sağ olduğu, %15,3'ünün babasının vefat edip annesinin sağ olduğu; %3,6'sının ise annesinin vefat ettiği babasının ise sağ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annesi veya babanın kaybı durumunda daha çok babasını kaybetmiş çocukların desteklenmesinin nedeni toplumumuzda ailenin geçimini ve sorumluluğunu erkeğin üstlenmesi, annelerin çocukların bakımını sağlamaları nedeni ile düzenli gelir getiren işlerde çalışmaları ve üretim hayatına katılmalarının zorlaşmasıdır.

SED hizmetinden faydalanmakta olan bireylere bu destekten faydalanma nedenleri sorulduğunda çoğunluk ekonomik yoksunluk cevabını vermiştir. Çocukların çoğunluğunun sosyal ve ekonomik destek yönetmeliğinin 6(b) maddesi gereğince korunma kararı alınmaksızın aile yanında desteklenen çocuk kapsamında değerlendirilebileceği görülmüştür. Bu durum Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca çocuklara yönelik müdahalelerde ve koruyucu-önleyici hizmetlerde öncelikli amacın çocuğun aile yanından ayrılmadan ev ortamında desteklenmesi ve koruyucu önleyici uygulamaların bu doğrultuda geliştirilmesi ile açıklanabilir.

Katılımcıların SED hizmetinden faydalanma süreleri incelendiğinde %70,1'inin 1 yıl süreyle, %29,9'unun ise 2 yıl ve üstü süreyle bu hizmetten faydalandıkları görülmektedir. Hizmetten faydalanma süresinin çoğunlukla bir yılı geçmemesinin nedeni verilen hizmetin "sosyal yardım" algısında sadece para yardımı ile ailelerin bağımlı hale gelmesini engellemek ve hizmetten faydalandırılan süre içerisinde aileye ekonomik yardımın yanı sıra sosyal hizmet müdahaleleri ile ailenin yaşadığı sosyal sorunların çözümü ve kendi kendine yeterliliklerini artırabilmek adına aile üyelerini güçlendirmektir. Katılımcıların çocuklarına bakıldığında ise %27,7'sinin 6-11 yaş arası, %72,3'ünün 12-18 yaş arasında olduğu anlaşılmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının "Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi" projesi kapsamında desteklenen çocukların %35,9'unun 7-11 yaş grubunda bulunduğu ve %46,2'sinin de 12-18 yaş grubunda bulunduğu görülmektedir (97).

5.2. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Anne/babaların yaş durumu ile istismar bilgi düzeyleri açısından bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgudan çocuk istismarının tüm yaş grupları için ağır bir durum olduğunu, ebeveynlerin tümünü içine alan politikalar geliştirilmesi ve üretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Koçak ve Büyükgönenç tarafından 2011 yılında 425 erişkinle toplumdaki bireylerin çocuk istismarı ve ihmeline bakış açısını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada benzer olarak anne ve babanın yaşının çocuk istismarında önemli olmadığı görülmüştür (98). Bilir, Arı, Dönmez ve Güneysu

(1991) sekiz ildeki 4-12 yaşları arası 16.100 çocuğu içeren, fiziksel ve duygusal istismara maruz kalan çocukların oranlarını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada ise genç yaştaki anne babaların çocuklarını daha çok örselediği ve bu konudaki bilinç düzeylerinin daha düşük olduğu göze çarpmaktadır (99). Barlet'in adölesan annelerle yaptığı çalışmada ortaya çıkan sonuçlara göre, annenin yaşından çok annelerin çocukluk çağında istismara maruz kalıp kalmamalarının istismar ve ihmal davranışında belirleyici olduğunu belirlenmiştir (100).

Ailelerin istismar farkındalığı cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde ekonomik desteğin kadına sağlanması ve ekonomik anlamda yoksunluk çeken ailelerde genellikle baba figürünün olmaması nedeni ile hizmet sağlanan erkek sayısının çok az kadın sayısının fazla olması ile açıklanabilir. Koçak ve Büyükgönenç tarafından toplumdaki bireylerin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki görüşlerini ölçmek amacıyla yapılan araştırmada (2011) çocukların istismar olgularında yalan söyleyebilecekleri görüşüne erkekler daha fazla katılırken; aşırı hareketli çocukların istismara yatkın gördükleri bu sebeple, kadınların erkeklere göre çocuklara daha çok inandığı ve yanında olduğu düşünülmüştür (98). Ailelerin istismar farkındalığının ebeveynlerin meslek gruplarına göre farklılık göstermeyişinin nedeni %94,2'sinin herhangi bir işte çalışmıyor oluşudur. Araştırma bulgularına benzer olarak Beyazıt ve Ayhan'ın (2019) 338 ebeveynle gerçekleştirdikleri araştırmada anne-babaların çocuklarını istismar etme potansiyelleri konusunda istatistiksel anlamda herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır (101).

Yapılan araştırmada anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerinin eğitim düzeyi ile birlikte arttığı saptanmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyinin düşük olduğu, doğru bilgiye ulaşmakta güçlük çektikleri ve bu nedenle çocuk istismarı hakkındaki yanlış tutum ve davranışlarının devam ettiği düşünülmektedir. Zeytinoğlu ve Kozcu (1990), anne-babaların fiziksel istismarla ilgili tutumlarını incelemek amacıyla Ege Bölgesindeki çeşitli illerde yaşayan 767 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada elde edilen bulgulara göre çocuğunu istismar eden anne-babaların düşük eğitim düzeyine sahip oldukları görülmüştür (3). Zuravin yaptığı araştırmada çocuklarını ihmal eden anne-babaların etmeyenlere göre daha az

eğitim seviyesine sahip olduklarını saptamıştır (102). Kağıtçıbaşı tarafından yapılan çocuğun değeri araştırmasında çocuğun algılanan değeri ile eğitim arasında bir ilişki bulunduğu; çocukların ev işlerine yardımı ve aile ekonomik açıdan gelir getirmesi gerekliliği dűřüncesi anne-babaların eğitim seviyesi yükseldikçe azalmaktadır (103). Dallar Bilge ve arkadaşlarının alt sosyo-ekonomik düzeye sahip aileler ile yaptıkları araştırmada ise benzer olarak anne-babaların eğitim seviyelerinin yükseldikçe çocuklarına ceza verme, onları tehdit etme gibi duygusal istismar davranışlarının azaldığı ortaya çıkmıştır (104).

Anne-babaların istismar farkındalığı sahip olunan ocuk sayısına göre farklılık göstermemektedir. Çocuklara yönelik istismar ve ihmalin çok çocuklu ve sosyal olarak yalıtılmış bir çevrede yaşayan ailelerde daha fazla görüldüğu ortaya çıkmıştır. Chaffin ve arkadaşları (105) ve Zuravin (102) ocuklarını istismar ve ihmal eden ailelerin etmeyenlere göre daha kalabalık ve geniş aile yapısında olduklarını belirtmişlerdir. Karasu ve Bilgen tarafından 2017 yılında yapılan araştırmada da ailedeki ocuk sayısının artışının özellikle annelerin sorumluluğunu artırdığı ve bunun neden olduğu stresin ocuk istismarı konusunda belirgin bir rol oynadığı saptanmıştır (106).

Anne ve/veya babadan birinin olmaması ve parçalanmış ailelerin istismar ve ihmal konusundaki bilincinin dűřük olduğu bulunmuştur. Annenin kaybı durumunda çocukların istismara daha açık bir konuma geldiği anlaşılmıştır. Hancı (2008) tarafından İzmir'de beř eğitim hastanesinde, ocuk istismarı tanısı alan 32 olguyla ilgili araştırmada ocuk istismarı ile ilişkili risk faktörlerinden en sık saptananlar sırayla: Dűřük eğitim düzeyi %75, anne/babada ruhsal sorun %69, dűřük sosyo-ekonomik düzey %56 ve parçalanmış aile %44 oranında belirlenmiş, anne ve babanın medeni durumunun istismar ve ihmal bilinç düzeyinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır (107). Sedlak ise araştırmasında tek ebeveynli özellikle sadece baba ile yaşanan evlerde istismar ve ihmal riskinin arttığını saptamıştır (108). Matthew ve arkadaşları (2019) tarafından 13-18 yař arası dűřük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde büyüyen çocuklarla yapılan araştırmada çocukların istismar edilmesi ve çalıştırılmasının en önemli nedenlerinden biri olarak evlilik dışı dünyaya gelmiş ya da parçalanmış ailenin çocuğu olmak gösterilmiştir (109).

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanan anne ve babaların süresi ile çocuk istismarı ve ihmali bilgi düzeyleri ile arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu bulguya göre gerçekleştirilen hizmetin ailede yoksulluk sonucu yaşanan çocuk istismarı ve ihmali önlemeye yetmediği, bu ailelerin kronik yoksulluğa itildiği ve uzun dönemde yardım almaya devam ettikleri görülmüştür. Araştırma sonuçlarına benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yoksul ailelerin yoksulluğunu azaltmaya yönelik yapılan çalışmaların çocuk istismarını ve ihmali azaltmaya yetmediği görülmüştür. Yardımların fiziksel anlamda istismarı azaltabildiği ancak yardım alan ailelerin çocuklarını duygusal olarak istismar ve ihmal etmeye devam ettiği saptanmıştır. Bu yüzden istismar ve ihmal olgularına daha geniş bir perspektiften bakmak yararlı olacaktır (110). Sedlak ve Broadhurst da ailelere yapılan sosyal yardımların aileyi ekonomik anlamda güçlendirmesine rağmen aile içindeki çocuk istismarı ve ihmali azaltmaya yetmediği sonucuna ulaşmıştır (111).

5.3. SED Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Anket Sorularına Verdikleri Cevaplara Göre İstismar ve İhmal Farkındalıklarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların “Evimde çocuğumun sağlıklı beslenebilmesi için yeterli gıda bulunur” ve “Evimin temizliğine dikkat ederim” maddelerine katılıyorum cevabını verenlerin İFÖ’den aldıkları puanlar daha düşüktür. Anne-babaların birçoğunun evinin temizliğine düzenine önem verdiği, çocuğunun yeterli gıda alabilmesi için imkân sağlamaya çalıştıkları ve fiziksel bakım alanında çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya gayret ettikleri görülmüştür. İhmal ve istismar söz konusu olduğunda çocuklarının fiziksel bakımına dikkat etmeyen ailelerin çocuklarını duygusal açıdan da istismar ve ihmal ettikleri belirtilmektedir. Benzer olarak bu araştırmada da çocuklarının fiziksel bakımına dikkat edene ebeveynlerin istismar farkındalığının daha yüksek olduğu ve bu anne-babaların daha bilinçli oldukları saptanmıştır (6).

Anne ve babaların büyük çoğunluğu oturduğu semtin güvenli olduğunu düşünürken verilen cevaplar ile istismar farkındalık ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Jill ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında ise çocukların aile üyeleri ile yaşadıkları yerin ve oturdukları semtin

sosyo-ekonomik durumu, suç işleme oranları ile çocuk istismarı arasında direkt olarak bir ilişki bulunması göze çarpmaktadır (112).

Ebeveynlerin “Çocuğumu evde tek başına bırakırım.” ve “Çocuğumun okulda ne yaptığını bilirim.” maddesine verdikleri yanıtlarla istismar ve ihmal farkındalık düzeyleri arasında bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Bunun sebebinin araştırmaya katılan ailelerin %72,3’ünün çocuklarının 12-18 yaş grubu arasında olduğu düşünülmektedir. Menen, (113) en sık rastlanan ve en ölümcül ihmal türünün güvenlik ihmali olduğunu ortaya koymuştur. İhmal bulgularının değerlendirildiği bir araştırmada çocukların %61’inin güvenlik ihmalinden kaynaklanan kazalar sonucunda hayatını kaybettiği anlaşılmıştır (114).

“Kendimi üzgün ve sinirli hissettiğimde çocuğuma bağırırım.” maddesine katıldığını belirten ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Hane içinde çeşitli sebeplerle yaşanan stresin kadınlar ve özellikle çocuklar üzerindeki stresi artırdığı bilinmektedir (115). Miragoli ve arkadaşlarının (2018), yaptıkları araştırmada benzer olarak anne-babalardaki ebeveynlik stresinin çocuklarına ile iletişimlerini kötü bir şekilde etkilediği ve özellikle annelerin artan stres ve sorumluluklar sonucu çocuklarına daha fazla duygusal istismarda buldukları saptanmıştır (116).

Çocuk yetiştirme konusunda çoğu anne-baba akrabalarından veya ailesinden destek görmediğini belirtmiştir. Sosyal desteği fazla olan ailelerin istismar ve ihmal farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sosyal desteğe yeteri kadar sahip olan anne ve babalar günlük yaşamın getirdiği stresle daha kolay başa çıkabilmekte ve bunun da ebeveynlerin sorun çözme kapasitelerini artırarak olası ihmal-istismar davranışlarını azaltacağı düşünülmektedir (117, 118, 119, 120). Mcleight ve arkadaşları tarafından yürütülen araştırmada (2018) sosyal uyumun ve sosyal desteğin anne-babanın çocuğa karşı kötü muamelesinin engellenmesinde önemli bir etkisinin bulunduğu anlaşılmıştır (112). Coohy (121) ise çocuklarını ihmal eden ve etmeyen anne-babaların karşılaştırmasında çocuklarını ihmal eden anne-babaların çevreleriyle etkileşimlerinin daha sınırlı olduğunu saptamıştır. Yongjie ve arkadaşlarına göre de aile bağlarının kuvvetli oluşu ve eşler arasındaki etkili iletişim aile içerisinde yaşanan şiddeti ve yansırı çocuk istismarını azaltan önemli bir faktördür.

Çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarlı olduklarını, çocukları ile etkili bir iletişim kurduklarını ve evde karar alınırken çocuğunun da fikrini aldıklarını söyleyen anne-babaların istismar ve ihmal farkındalık düzeylerinin daha fazla olduğu ve çocuklarını istismar etme olasılıklarının daha düşük olduğu görülmüştür. Türkiye Çocuğun Değeri Araştırması, son yıllarda çocuklara verilen faydacı değerde düşme, psikolojik değerde ise artış olduğunu göstermektedir. Çocuğun psikolojik değerinin artması ile çocuğa verilen manevi değer artmış ve bu da ailelerin çocukları ile kaliteli zaman geçirmeye dikkat etmelerine, evdeki ortak karar alımlarında çocuğun da fikrinin alınmasına, anne-babaların çocuklarıyla kurdukları iletişimin gelişmesine yol açmıştır (103).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalandırılan ailelerin istismar ve ihmal farkındalık düzeylerinin yaş ve sahip olunan çocuk sayısına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu da gerçekleştirilen hizmetlerin sadece genç anne-babalar ve çok çocuklu aileler için değil tüm aileleri kapsayacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırma grubunun istismar ve ihmal farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği yapılan çalışma sonucunda elde edilen diğer bir sonuçtur. Görüşülen araştırma grubunun %94.9'unu kadınlar oluşturmaktadır ve sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanan erkeklerin sayısının çok az olduğu görülmüştür.

Sosyal ve Ekonomik Destekten faydalanan ailelerin istismar ve ihmal farkındalık düzeyleri ile eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ailelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe istismar ve ihmal farkındalık düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ailelerin farkındalık düzeyleri meslek gruplarına göre farklılık göstermemiştir. Araştırma grubunun büyük çoğunluğunun düzenli gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı ve meslek sahibi olmadığı görülmüştür.

Tek ebeveynli ailelerde farkındalık düzeyleri düşüktür ve ailede eşin kaybı ya da boşanma durumlarının çocuklara yönelik istismar riskini artırmaktadır.

Araştırma grubunun farkındalık düzeylerinin sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanma nedeni ve süresine göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin büyük bir çoğunluğunun hizmetten yararlanma nedeninin ekonomik yoksunluk olduğu, hizmetten faydalanma yılı ve sosyal hizmetlerle kurulan bağ

arttıkça ihmal ve istismar farkındalık düzeylerinde herhangi bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

Ailelerin farkındalık düzeylerinin evlerinde yeterli gıda bulundurma, evlerinin temizliğine özen gösterme gibi durumlar ile farklılaştığı ve çocuklarının fiziksel bakımına dikkat eden anne-babaların farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Oturdukları semtin güvenliğinden emin olan ve okulda çocuklarının ne yaptığını takip eden ebeveynlerin farkındalık düzeyleri arasında diğer ebeveynlerle fark olduğu saptanmıştır. Buna göre, çocuğunun güvenliğine dikkat eden ailelerin çocuğunu daha az istismar ve ihmal ettiği söylenebilir.

Kendini üzgün ve sinirli hissettiğinde çocuğuna bağırarak ebeveynlerin istismar ve ihmal farkındalık düzeylerinin düşük olduğu; sosyal desteği fazla olan ailelerin ise çocuklarını ihmal veya istismar etme olasılıklarının diğerlerine göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Araştırma grubunun verdiği cevaplara göre, çocuğunun ihtiyaçlarına duyarlı olan, çocuğuyla etkili ve doğru bir iletişim biçimi benimseyen, evde alınan kararlar da çocuklarının da görüşünü alan anne-babaların çocuklarıyla daha fazla sevgi bağı kurduğu ve farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

- Çoğunluğu ilkököl mezunu olan ailelerin bilinç düzeyinin artırılabilmesi için anne-babaların eğitimlerine devam etmeleri teşvik edilmeli ve çocukla iletişim, çocuk bakımı, çocuğun eğitimi gibi konuları içeren çocuk istismarı ve aile içi şiddet kursları planlanabilir.
- Eşler arasındaki sorunlar ve parçalanmış ailelerin çocuk istismarında ciddi bir risk faktörü olduğu düşünüldüğünde sosyal hizmet merkezlerinin aile terapisi, evlilik danışmanlığı konusunda anne-babalara ücretsiz hizmet vermesi gerekmektedir.

- Sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinde sadece risk faktörü bulunan ailelere değil, hizmetten faydalandırılan tüm aileleri içine alacak politika ve programların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Verilen hizmetlerin sadece ekonomik boyutta kalmaması, “sosyal” boyutuna da önem verilerek ailelere yaşadıkları sorunların çözümünde psikososyal destek sağlanması önemlidir. Bu hizmetler gerçekleştirilirken aile içinde yaşadığı çevre ve toplum ile ekolojik sistem kuramı çerçevesinde birlikte ele alınmalı; sorunların çözümünde “sosyal destek” göz ardı edilmemelidir.

6.2.2. Uygulamaya Dayalı Öneriler

- Ailelerin aldıkları ekonomik desteği çocuklarının yararına kullanıp kullanmadıkları ve sağlanan hizmetlerin aileye ne derece fayda sağladığı sık aralıklarla takip edilmelidir.
- Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetlerinin uygulamacılar tarafından geliştirilebilmesi için meslek elemanlarına yönelik hizmet içi eğitimler planlanmalıdır.
- İlgili kuruluşlarda meslek elemanlarının sayısının artırılması, iş yoğunluğu ve vaka sayısının azalması verilen hizmetin verimliliği ve kalitesi açısından önem arz etmektedir.
- Bu alanda çalışan uzmanların uygulamaları sadece istismar ve ihmal gerçekleştikten sonra değil gerçekleşmeden önce olmalıdır. Sosyal ve ekonomik destek hizmeti için yapılan hane ziyaretleri esnasında meslek elemanları riskli gördüğü durumları tespit ederek bu ailelerle koruyucu ve önleyici müdahale programları uygulamalıdır.

7. KAYNAKLAR

1. Wyness M. *Childhood and Society*, 2nd ed. Hamshire, Palgrave Macmillan, 2006: 3-19.
2. James A, Jenks C, Prout A. *Theorizing Childhood*, 2nd ed. Cornwall, Polity Pres, 1999: 28-32.
3. Zeytinoğlu S, Kozcu Ő. Fiziksel ocuk istismarı konusunda bir araştırma, *Seminer Psikoloji*, 1990, 6(7): 77-84.
4. Mayer S. *What Money Can't Buy: Family Income and Children's Life Changes*, 1st ed. Chicago, Wealth and Poverty in America, 2003: 137.
5. Anthony EK, King B, Austin MJ. *Reducing Child Poverty by Promoting Child Well-Being: Identifying Best Practices in a Time of Greatneed*, Child and Youth Services Review, 2011: 36-42.
6. Polat O. *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*, 2. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017: 60-267.
7. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri, *Acta Medica*, 2004, 35(2): 82-86.
8. Runyan D, Wattom C, Ikeda R, Hassan F. Child abuse and neglect by parents and other caregivers, World Health Organization, In: World Report on Violence and Health, Geneva, 2002: 57-86.
9. Polat O. *Çocuk ve Şiddet*, 1.Baskı. İstanbul, Der Yayıncılık, 2001: 83-352.
10. Cüceloğlu D. *İçimizdeki Çocuk*, 38. Baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi, 2007: 105-123.
11. Bilir Ő, Arı M, Dönmez NB, Atik B, San P. Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi, *Aile ve Toplum*, 1991, 1(1): 32-56.
12. Tıraşçı Y, Gören S. Çocuk istismarı ve ihmali, *Dicle Tıp Dergisi*, 2007, 34(1): 82-86.

13. Hancı İH. *Adli Tıp ve Adli Bilimler*, 1.Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002: 263-284.
14. Topçu S. *Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı*, 1.Baskı. Ankara, Doruk Yayıncılık, 1997: 56-128.
15. Şahin P, Beyazova U. Çocuğun cinsel istismarında adli bildirim: hekimin ikilemi, *Adli Tıp Dergisi*, 2003, 17(2): 47-51.
16. Polat O. *Klinik Adli Tıp*, 1.Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004: 85-131.
17. Young JE, Klosko JS. İçinde: *Hayatı Yeniden Keşfedin*, Kohen S, Güler D, (Çeviri editörleri). *Reinventing Your Life*, 18.Baskı, İstanbul, Psikonet Yayınları, 2018: 50-61.
18. Neyzi O, Günöz H, Furman A, Bundak R, Gökçay G, Darendeliler F, Baş F. Türk çocuklarında vücut ağırlığı, boy uzunluğu, baş çevresi ve vücut kitle endeksi referans değerleri, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 2008, 51(1): 14.
19. Barnett D, Manly JT, Cicchetti D. Defining Child Maltreatment. In: Cicchettiand SL (eds). *Advances in Applied Developmental Psychology: Child Abuse, Child Development and Social Policy*, 1st ed. Norwood, Ablex Publishing, 1993: 7-73.
20. Polnay L, Srivastava OP. *Graded Care Profile (GCP) Scale: A Qualitative Scale for Measure of Care of Children*, 2nd ed. Nottingham, Bedfordshire and Luton, 2000: 1-5.
21. Dokgöz H, Şam B, Ersoy G, Müsellim NT. Ölümle sonuçlanan çocuk ihmali: bir olgu sunumu, *Adli Tıp Bülteni*, 2002, 7(3): 105-108.
22. Aral N. *Fiziksel İstismar ve Çocuk*, 2.Baskı. Ankara, TekışıkVeb Ofset Tesisleri, 1997: 46-57.
23. Yolcuoğlu İ. Çocukların ihmal-istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2010, 21(1): 73-83.
24. Fişek G. *Psychopathology and the Turkish Family: A Family Systems Theory Analysis*, 2nd ed. Indiana University Press, 1982: 295-321.

25. Coll CG, Magnuson K. *Cultural Differences as Sources of Developmental Vulnerabilities and Resources*, 2nd ed. Cambridge, Cambridge University Press, 2000: 94-114.
26. Danışman IG, Berberoğlu E. Suça yönelen ergenlerde çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile adil dünya inancı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2016, 17(2): 111-119.
27. Deveci E, Açık Y. Çocuk istismarının nedenlerinin incelenmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 2003, 12(1): 396.
28. Kara B, Biçer Ü, Gökalp AS. Çocuk istismarı, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 2004, 47(2): 140-151.
29. Erükçü G, Öz M. Çocuğun cinsel istismarı ve kuramsal yapılanmalar, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu, Ankara, Bildiri Özetleri Kitabı, 2012, 554.
30. Belsky J. Child maltreatment: an ecological integration, *American Psychologist*, 1980, 35(4): 320-335.
31. Butchart A, Kahane T. *Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence*. 2nd ed. France, WHO Publications, 2006: 123.
32. Zigler E, Hall NW. *Physical Child Abuse in America: Past, Present, and Future*. 2nd ed. Cambridge, Cambridge University Press, 1991: 38-75.
33. Erbay E. *Çocuk Hakları*, 1.Baskı. Ankara, Yeni İnsan Yayınevi, 2013: 25-79.
34. Topuzoğlu YA. Çocuk istismarı ve ihmali hukuksal boyutu. www.rehberogretmen.biz. 30 Ocak 2019.
35. Konanç E. Türk hukuk sisteminde çocuk istismarı ve ihmali, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1984, 1(20): 107-125.
36. İş Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 25134, 10 Haziran 2003.
37. Akyüz E. Medeni kanuna göre çocuğun ana-babasına karşı korunması, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1991, 2(2): 47-52.
38. Türk Medeni Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 24607, 8 Aralık 2001.
39. Türk Ceza Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 25611, 12 Ekim 2004.

40. Şenses F. *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*, 1.Baskı. İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2001: 125-208.
41. UN. Road Map Towards The Implimentation of The UN Millennium Declaration. www.un.org. 18 Şubat 2019.
42. Erdem T. *Yoksulluk: Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler*, 1.Baskı. Ankara, Lotus Yayınevi, 2006: 321-365.
43. DPT. Dokuzuncu Kalkınma Planı. www.metu.edu.tr. 15 Mart 2019.
44. Erdoğan G. *Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*, 1.Baskı. Ankara, Hak-iş Konfederasyonu Yayını, 2002: 52-74.
45. Öğülmüş S. Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü, *Aile ve Toplum*, 2011, 7(26): 83-96.
46. Brady D. Thepoverty of liberal economics, *Socio-economic Review*, 2003, 1(3): 369-409.
47. UNICEF. Türkiye'deki Çocukların Durumu Raporu: Yoksul Çocuklar. www.unicef.org. 13 Nisan 2019.
48. Durgun Ö. Türkiye'de yoksulluk ve çocuk yoksulluğu üzerine bir inceleme, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 2011, 5(1): 143-154.
49. Koşar NG. *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refah Alanı*, 2. Baskı. Ankara, MN Ofset, 1992: 35-112.
50. Alasya E. 1-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ev Kazası Görülme Sıklığı ve Annelerin Ev Kazaları ile İlgili Uygulamalarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans tezi, Kıbrıs: Yakın Doğu Üniversitesi, 2012.
51. Turan T, Ceylan SS. 0-6 yaş grubu çocukları olan annelerin ev kazalarını önlemek için aldıkları güvenlik önlemlerinin aile özelliklerine ve son bir aydaki ev kazaları sıklığına göre değerlendirilmesi, *Sağlık ve Toplum*, 2007, 17(4): 52-58.
52. Avşar Kurnaz Ş. Çocuk yoksulluğu, *Aile ve Toplum*, 2007, 9(3): 47-55.
53. Karakaş B, Çevik ÖC. Çocuk refahı: çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, 18(3): 887-906.

54. Şenocak H. Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2006, 5(1): 176-228.
55. Karataş K. Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2007, 18(2): 3-19.
56. Yolcuoğlu İ. Türkiye’de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi, *Aile ve Toplum*, 2009, 11(5): 43-58.
57. Çocuk Koruma Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 25876, 15 Temmuz 2005.
58. Çengelci E. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler ve mülki amirlere düşen başlıca görevler, *Türk İdare Dergisi*, 1998, 378: 203-234.
59. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Çocuk Hizmetleri. www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr. 20 Ocak 2019.
60. Yıldırım K. *Sosyal Hizmet*, 1. Baskı. Kocaeli, Sakarya Yayıncılık, 2007: 34-48.
61. Paslı F. Çocuklar ve gençlere yönelik sosyal hizmet kuruluşları, *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 2015, 3(3): 62-85.
62. Sosyal Hizmetler Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 18059, 24 Mayıs 1983.
63. Özbesler C. Koruyucu aile hizmetlerinde değerlendirme süreci, *Aile ve Toplum*, 2009, 11(4):86-94.
64. Yazıcı E. Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, 9(18): 499-525.
65. Erkan G. *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*, 1.Baskı. Ankara, 1995: 45-48.
66. Tümkaya S. Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2005, 3(4): 445- 459.
67. Tezel A. Aile içi iletişim. <http://www.uluslaarsiinsanbilimleridergisi.com>. 17.03.2019.
68. Özmete E. Aile yaşam kalitesi dinamikleri: aile iletişimi, ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2010, 3(11): 455-465.

69. Hasdemir AD. Ergenlerin ve Anne Babalarının Empatik Becerileri ile Aile Yapılarını Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
70. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Projesi. www.academia.edu. 13 Nisan 2019.
71. UNICEF. Toplumsal Koşullar ve Aile Ortamı: Türkiye’de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi. www.unicef.org.tr. 18 Aralık 2018.
72. Gündüz, O. Koruyucu önleyici politikalar kapsamında yürütülen faaliyetler, Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştay1, Ankara, 2017, Çalıştay Raporu: 11-21.
73. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. 2006 Yılı Faaliyet Raporu. www.aile.gov.tr. 13 Nisan 2019.
74. Seyyar A. *Sosyal Güvenlik Terimleri*, 1.Baskı. İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2005:108.
75. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti. www.aile.gov.tr. 22 Şubat 2019.
76. Boybek S. Sosyal Yardım Uygulamaları ve Çocuk İşçiliği Arasındaki İlişki: Keçiören Örneği, Uzmanlık tezi, Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009.
77. Atalar U. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalanan Çocukların Okul ile İlişkilerini Etkileyen Psiko-sosyal Faktörlerin İncelenmesi: Kahramanmaraş Hatice Tanrıverdi Sosyal Hizmet Merkezi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2018.
78. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, sayı: 29284, 3 Mart 2015.
79. McCroskey J, Meezan W. Family-centered services: approaches and effectiveness, *The Future of Children*, 1998, 8(1): 54-71.
80. Kahraman F. Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti: Sakarya ve Kocaeli Örneği, Yüksek Lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2007.

81. Özateş ÖS, Atauz S. Sosyal hizmet uzmanlarının aileye dönüş ve aile yanında destek projesine ilişkin değerlendirmeleri, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2011, 22(2): 101-112.
82. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, T.C. Resmi Gazete, sayı: 22184, 27 Ocak 1995.
83. Bahadır V. Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Uzmanlık Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Hakkında Bilgi, Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi ile Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Tıpta Uzmanlık tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, 2018.
84. Krug EG, Mercy JA, Dahlberg LL, Zwi AB. The world report on violence and health, *The Lancet*, 2002, 360(39): 1083-1088.
85. Child Abuse and Neglect. Statistics and Interventions. www.childwelfare.gov.tr. 22 Kasım 2018.
86. Çeçen AR. Çocuk cinsel istismarı: sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2007, 4(1): 1-17.
87. Harrington D, Zuravin S, Depanfilis D, Ting L, Dubowitz H. The neglect scale: confirmatory factor analyses in a low-income sample, *Child Maltreat*, 2002, 4(1): 359-368.
88. Pelton L. The continuing role of material factors in child maltreatment and placement, *Child Abuse & Neglect*, 2014, 41(1): 30-39.
89. Holtz CA, Fox AR, Meurerj R. Incidence of behaviour problems in toddlers and preschool children from families living in poverty, *The Journal of Psychology*, 2015, 149(2): 161-174.
90. Tampubolon G. Growing up in poverty, growing old in infirmity the long arm of childhood conditions in great britain, *Plos One*, 2016, 10(1): 1-16.
91. Oral Ü, Engin P, Büyükyazıcı Z. Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması, Ankara, *Özet Rapor*, 2010: 13-27.
92. Polat O. Türkiye’de çocuk istismarı raporu, İstanbul, *Özet Rapor*, 2018: 11-33.

93. UNICEF. Türkiye'deki Çocukların Durumu Raporu: Yoksul Çocuklar. www.unicef.org. 13 Nisan 2019.
94. TÜİK. Çocuk İş Gücü Anketi Sonuçları. www.tuik.gov.tr. 22 Kasım 2018.
95. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 22. Baskı. Ankara, Pegem Akademi, 2016: 56-77.
96. Pekdoğan S. İstismar farkındalık ölçeği ebeveyn formu: ölçek geliştirme çalışması, *Akademik Bakış Dergisi*, 2017, 62(1):173-185.
97. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Projesi. www.academia.edu. 10 Mart 2019.
98. Koçak C, Büyükgönenç L. Toplumdaki bireylerin çocuk istismarına yönelik bilgi ve görüşleri, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, 4(1): 89-104.
99. Bilir Ş, Arı M, Dönmez NB, Atik B. Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi, *Aile ve Toplum*, 1991, 1(1): 32-56.
100. Barlett DJ, Easterbrooks A. Links between physical abuse in childhood and child neglect among adolescent mothers, *Children and Youth Services Review*, 2012, 34(11): 2164-2169.
101. Beyazıt U, Bütün AA. Comparison of mothers and fathers child abuse potentials: a case of north cyprus. *Current Psychology*, 2019, 38(2): 295-302.
102. Zuvarin SJ, Taylor R. The ecology of child maltreatment: identifying and characterizing high risk neighborhoods, *Child Welfare*, 1987, 66(1): 497-506.
103. Kağıtçıbaşı C. *The Changing Value of Children in Turkey*, 2nd ed. Honolulu, East-West Center, 1982: 79-138.
104. Dallar BY, Taşar MA, Kılınçoğlu B, Özmen S, Tıraş Ü. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2013, 14(7): 27-35.

105. Chaffin M, Kelleher K, Hollenberg J. Onset of physical abuse and neglect: psychiatric, substance abuse and social risk factors from prospective community data, *Child Abuse & Neglect*, 1996, 20(5): 191-203.
106. Bilgen FG, Karasu F. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, 7(13): 23-33.
107. Hancı İH. İzmir'de Eğitim Hastanelerinde Çocuk İstismarı Tanısı Alan Olgularla İlgili İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubunun On Sekiz Aylık Deneyimi. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukistismari>. 24 Nisan 2019.
108. Sedlak AJ. Risk factors for the occurrence of child abuse and neglect, *Aggression Maltreatment*, 1997, 1(1): 149-187.
109. Matthew C, Miriam M, Kathryn MJ, Chrystyna D, Wansoo I. County-level socioeconomic and crime risk factors for substantiated child abuse and neglect, *Child Abuse & Neglect*, 2019, 90(2): 127-138.
110. Crittenden PM. *Child Neglect: Causes and Contributors*, Thousand Oaks: CA Sage, 1999: 52-77.
111. Sedlak AJ, Broadhurst DD. *Third National Incidence Study Of Child Abuse and Neglect*, Washington, U.S. Government Printing Office, 1996: 78-97.
112. Jill D, James R, McDonell B, Osnat L. Neighborhood poverty and child abuse and neglect: the mediating role of social cohesion, *Children and Youth Services Review*, 2018, 93(7): 154-160.
113. Mennen FE, Kim K, Sang J, Trickett PK. Child neglect: definition and identification of youth's experiences in official reports of maltreatment, *Child Abuse & Neglect*, 2010, 34(1): 647-658.
114. Welch GL, Bonner BL. Fatal child neglect: characteristics, causation, and strategies for prevention, *Child Abuse & Neglect*, 2013, 37(1): 745-752.
115. Ünsal A. Çocuk istismarı ve ihmaliinde önemli bir etmen olarak aile, *Ege Ünivresitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 1998, 14(3): 301-315.

116. Miragolia S, Balzarottia S, Camissasca E, Blasioa P. Parents' perception of child behavior, parenting stress, and child abuse potential: individual and partner influences. *Child Abuse & Neglect*, 2018, 84(1): 146-156.
117. Crnic KA, Greenberg MT, Ragozin AS, Robinson NM. Effects of stress and social support on mothers and premature full-term babies, *Child Development*, 1983, 54(1): 209-17.
118. Fenfang L, Godinet MT, Arnsberger P. Protective factors among families with children at risk of maltreatment: follow up to early school years, *Children and Youth Services Review*, 2011, 33(1): 139-48.
119. Maguire K, Wang X. Pathways from neighborhood to neglect: the mediating effects of social support and parenting stress, *Children and Youth Services Review*, 2016, 66(7): 28-34.
120. Jennings KD, Stagg V, Gonnors RE. Social networks and mothers' interactions with their preschool children, *Child Development*, 1991, 62(1): 966-978.
121. Coohy C. Neglectful mothers, their mothers, and partners: the significance of mutual aid, *Child Abuse & Neglect*, 1995, 19(8): 885-895.

8. EKLER

EK-1. Araştırmanın Yapılabilmesi için Gerekli İzin Yazısı

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Bakan Yardımcılığı
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Eğitim Planlama ve Uygulama Birimi

Sayı : 94952863-605.01-E.659985 16/11/2018
Konu : Selin MERAĞI

BAKAN YARDIMCILIĞI MAKAMINA

Ankara Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün 06/08/2018 tarihli ve E-53627 sayılı yazısı ile Mamak Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde Sosyal Çalışmacı olarak görev yapan ve aynı zamanda Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Selin MERAĞI tarafından, "Sosyal Ekonomik Destek Hizmetlerinden Faydalanan Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhtimali Konusunda Farkındalık Düzeyinin Belirlenmesi" konulu tez çalışmasını Mamak Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde gerçekleştirebilmesi için izin talep edilmektedir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 16.11.2018 tarihli ve E-567380 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirildiği bildirilen söz konusu araştırmanın İl Müdürlüğü koordinasyonunda, kuruluş müdürlüğü gözetim ve denetiminde, günlük işleyişini aksatmadan, çocukların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük esasını çerçevesinde, ilgili kuruluşun ve çocukların ebeveynlerinin onayı alınarak, hizmet alanların kişisel bilgilerinin gizliliğine riayet edilerek, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde birer örneğinin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ve Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususuna;
Olularınıza arz ederim.

Salih DOZKURT
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanı V.

OLUR
16/11/2018

Ayye ERGEZEN
Bakan Yardımcısı

Nis: 2070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde görsel elektronik imza ile onaydır.

Ekteki Yür. Sözlüğü Mad. 2177, Sok. No: 10/ A Kat: 27
Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
0312705 57 00
0312705 57 97

Bilgi için: Canselma ULUĞER
Soc. of Çalışmaları

EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Selin MERAKİ tarafından yürütülen “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi ” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniziz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- a. Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada çocukları adına sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.
- b. Araştırmanın İçeriği: Araştırma, Mamak Sosyal Hizmet Merkezinde çocukları adına 2015-2018 yılları arasında sosyal ve ekonomik destekten faydalandırılan ailelere uygulanacak olup araştırmaya katılmayı kabul etmeniz halinde sizlere bu konuda hazırlanmış ölçek ve anket soruları yöneltilecektir. Çalışmada sizden kimlik belirleyici bilgiler istenmeyecektir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.
- c. Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması X
- d. Araştırmanın Öngörülen Süresi: 01.09.2018- 01.02.2019
- e. Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı:200
- f. Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):Mamak Sosyal Hizmet Merkezi

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-

Soyadı:.....

.....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-

Soyadı:.....

.....

İmzası:

***Not:** Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.*

EK-3. Anket Formu

SORU NO		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Evimde çocuğumun sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için yeterli gıda bulunur.	()	()	()	()	()
2	Evimin temizliğine dikkat ederim.	()	()	()	()	()
3	Oturduğum semt güvenlidir.	()	()	()	()	()
4	Çocuğumu evde tek başına bırakırım.	()	()	()	()	()
5	Çocuğumun okulda ne yaptığını bilirim.	()	()	()	()	()
6	Kendimi üzgün ve sinirli hissettiğimde çocuğuma bağırırım.	()	()	()	()	()
7	Çocuk yetiştirme konusunda ailem ve akrabalarımın destek görürüm.	()	()	()	()	()
8	Çocuğumun ihtiyaçlarına karşı duyarlıyım.	()	()	()	()	()
9	Çocuğumla etkili bir iletişimimiz var.	()	()	()	()	()
10	Evde bir karar alırken çocuğumun da görüşünü alırız.	()	()	()	()	()

EK-4. Ebeveynler için İstismar Farkındalık Ölçeği

İfade	Maddeler					
	Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Fiziksel ceza uygulamam					
2	İstediği şeyden yoksun bırakırım					
3	Davranışı görmezden gelirim					
	Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
4	Konuyu nerden öğrendiğini sorgularım					
5	Bu konuların ayıp olduğunu söylerim					
6	Konu hakkında doğru bilgilenmesi için onunla ayrıntılı bir şekilde konuşurum					
İfade	Çocuğum tv izlerken	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
7	Cinsel içerikli sahnelerde televizyonu kapatır ya da kanal değiştiririm					
8	Cinsellik, şiddet vb. sahnelerde çocuğumun doğru bilgilenmesi için sesli yorum yaparım					
9	Çocuğum cinsellik, şiddet vb. sahnelerden etkilenmemesi için uyuduktan sonra tv açarım					

İfade	Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
10	Oynarken olabileceğini düşünür, üzerinde durmam					
11	Çok telaşlanır, hemen doktora götürürüm					
12	Çocuğuma sorup nasıl olduğu hakkında bilgi alırım					
İfade	Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
13	Onu hırpalar, kırıcı sözler söylerim					
14	Ona bu davranışının beni rahatsız ettiğini söylerim					
15	Yanından uzaklaşıp, sakinleşmeye çalışırım					
İfade	Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
16	İşime biraz ara verip onu dinlerim					
17	Şimdi işim var der, sonra anlatmasını söylerim					
18	Hem işimi yapar, hem onu dinlerim					

EK-5. Etik Kurul Onayı

 ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları bölümü öğrencilerinden Sefin MERAKI' nin, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi adlı araştırması değerlendirilmiştir. (Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)

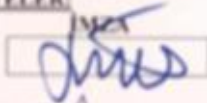
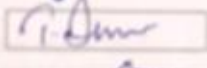
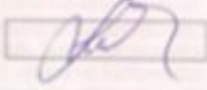
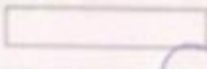
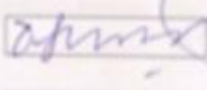
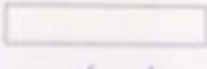
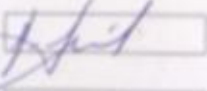
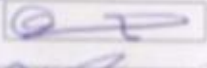

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2018-204
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	15.05.2018
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	28.06.2018/38
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BASKANI, BASKAN YARDIMCISI VE ÜYELERİ:

Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Başkan	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	Üye	
Prof. Dr. Necmiye ÜN YILDIRIM	Üye	
Prof. Dr. Selma GÜNEŞ PESCHKE	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Fatma DOĞAN GÜZEL	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Behlül TOKUR	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Şule ÇEKİÇ KAYA	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Bircül ÖZKAN	Üye	

9

EK-6. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Selin MERAKİ
Doğum tarihi	: 06.06.1992
Doğum yeri	: Ankara
Medeni hali	: Bekâr
Uyruğu	: T.C.
Adres	: Huzur Mahallesi 1162. Sokak No: 1/19 Çankaya/ANKARA
Tel	: 0555 394 02 88
Faks	: 0312 389 29 49
E-mail	: selinmeraki92@gmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Kocatepe Mimar Kemal Anadolu Lisesi
Lisans	: Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Yüksek lisans	:
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: Orta Seviye
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
	: -